

BAB IV

HASIL PANALUNGTIKAN JEUNG PEDARAN

4.1 Hasil Panalungtikan

Hasil panalungtikan ngawengku opat hal patali jeung Kasenian Bangréng di Kacamatan Cilawu Kabupatén Garut, nyaéta (1) Gambaran jeung struktur prosési pidangan Kasenian Bangréng; (2) Unsur sémiotik dina prosési Kasenian Bangréng; (3) Ajén étnopédagogik Kasenian Bangréng; jeung (4) Fungsi sosial Kasenian Bangréng di Kacamatan Cilawu Kabupatén Garut.

4.1.1 Gambaran Episode dina Kasenian Bangréng di Kacamatan Cilawu Kabupatén Garut

Kasenian bangréng mangrupa kasenian nu raket patalina jeung kapercayaan. Ieu hal lantaran ditilik tina kamekarananna nu dimimitian ku kasenian terebang jeung gembyung. Kasenian terebang mimiti dikenal di lingkungan Kampung Cinagrog Kacamatan Tanjungkerta, Sumedang. Dialpukahan ku Sahrudin (Éyang Sahrudin) dina taun 1579 (Ash-Shiddiqi, 2021, kc, 8). Ieu kasenian dipintonkeun pikeun kaperluan jihad nyebarkeun agama Islam, pon kitu deui dina unsur pintonanna nembrakkeun pupujian. Ku kituna, ieu kasenian téh mibanda ajén réligiusitas.

Kadieunakeun mekar jadi bangréng anu mangrupa akronim tina terebang jeung ronggéng. Ayana konsép, pamadegan, jeung ajén réligiusitas nuduhkeun yén dina kasenian bangréng mibanda unsur mitos. Jaba tiéta, alat jeung bahan kasenian bangréng ogé ngarojong kana hal-hal anu pakait jeung kasang tukang kapercayaan masyarakat.

Pakait jeung mitos nu aya dina kasenian bangréng, perlu ayana panalungtikan nu leuwih jero dumasar kana kasang tukang budayana, nyaéta budaya Sunda. Pikeun ngama'naan mitos dina kasenian bangréng digunakeun tiori strukturalisme ti Lévi-Strauss. Anapon prakna hasil interpretasi ngaliwatan sababaraha bagéan, anu disebut épisode mitos.

Dina strukturalisme Lévi-Strauss, mitos ditilik salaku sistem tanda. Nurutkeun Lévi, sistem tanda mangrupa répréséntasi struktur luar nu baris ngagambarkeun

struktur jero atawa bisa dihartikeun *human mind*. Tina analisis strukturalna, Lévi nétélakuen yén dina mitos mibanda unit-unit di jerona, unit-unit ieu mangrupa ranggeuyan nu bisa dikombinasikeun pikeun nyangking ma'na nu nyangkaruk sagédéngeun téks.

Struktur salaku sistem rélasi ngawengku struktur luar jeung struktur jero. Léngkah mimiti dina raraga nganalisis struktur kasenian bangréng kalayan pamarekan Lévi Strauss nyaéta ku cara maham sakabéh eusi kasenian bangréng. Tina maham eusi kasenian bangréng baris dipikanyaho unsur-unsur kasenian bangréng nu pakait jeung miteme. Léngkah saterusna nyaéta ngabagi kasenian bangréng jadi sababaraha épisode carita, ku cara nyusun unit-unit anu bisa ngajanggélék ma'na.

Pikeun manggihan ma'na nu nyangkaruk dina téks, dina hal ieu korpus nu diangkat nyaéta kasenian bangréng, satuluyna korpus dibagi jadi sababaraha layar atawa épisode. Lamun épisode geus kabagi, disaliksik *mythemena*. Ieu hal lantaran dina mitos nu aya dina *mytheme* bisa kacangking sabada korpus geus dibagi jadi épisode. Anapon unit-unitna ngawengku opat hal, nyaéta:

- 1) Bangréng dipintonkeun dina acara kaagamaan;
- 2) Terebang atawa rebana pikeun ngawirahmaan solawat;
- 3) Ritual masih dipaké dina pintonan bangréng; jeung
- 4) Bangréng mekar jadi kabutuh hiburan.

Ieu opat unit téh jadi puseur kawangunna *mytheme* atawa mitos lantaran opatanana anu ngawangun struktur mitos dina kasenian bangréng. Hubungan manusa jeung kayakinanna dina hal ieu réligiusitas manusa kawangun ngaliwatan kasenian bangréng. Réligiusitas mangrupa inti tina batinhah manusa. Manusa salaku mahkluk réligius boga watesan jeung aturan nepi ka bisa ngalakonan ritual-ritual atawa kagiatan kaagamaan pikeun ngarojong kahirupan sapopoéna.

Anapon épisode dina kasenian Bangréng di Kacamatan Cilawu Kabupatén Garut ngawengku tilu épisode saperti ieu di handap.

1) Épisode I: Bangréng dina Acara Sakral

Léngkah kahiji dina ngaguar struktur, nyaéta ngadadarkeun pintonan kasenian bangréng dumasar acara fungsina. Kasenian bangréng dipintonkeun dina gelaran nu sipatna kaagamaan, pon kituna deui kasenian bangréng sok

dipintonkeun dina lumangsungna upacara tradisi. Acarana ngawengku kana ruwatan lembur, syukur lembur, ogé acara opat puluh poéan orok. Anapon kitu, kadieunakeun bangréng remen dipintonkeun dina acara nyunatan, hajat kawinan. Pintonan kasenian bangréng dikawitan ku salawatan nu dipirig ku musik terebang, laju geprakna kasenian bangréng nu ngahijikeun musik terebang katut ronggég, anu dipungkas ku salawatan deui.

2) Épisode II: Bangréng dina Acara Ritual

Dina ieu épisode bakal diguar ngeunaan pakakas jeung bahan panglengkep nu digunakeun dina kasenian bangréng. Hal mimiti nu baris diguar nyaéta pakakas nu aya dina kasenian bangréng nyaéta terebang. Terebang nyaéta pakakas musik nu ditabeuh, anu ilaharna disebut *rebana*. Ieu terebang téh digunakeun pikeun ngawirahmaan shalawat atawa pupujian ka Kanjeng Nabi Muhammad. Pon kitu deui, terebang nu dipaké jumlahna aya lima, nu dimaksudkeun pikeun ngagambarkeun rukun islam jeung solat lima waktu. Ku kituna, bangréng remen dipintonkeun dina acara kaagamaan, sanajan kadieunakeun sok dipintonkeun ogé dina acara hiburan. Najan remen dipintonkeun dina acara sabagé hiburan, réngréngan kasenian bangréng masih ngajalankeun ritual anu bahanna, di antarana waé, nyaéta menyan, lisah, rujak kalapa, jeung kopi.

3) Épisode III: Bangréng Minangka Hiburan

Bangréng minangka hiburan ilaharna dipintonkeun dina acara hajatan, dina acara pésta rahayat saperti acara kamerdikaan. Ieu hal nandakeun yén bangréng ngalaman kamekaran, nyaluyukeun jeung mekarna zaman. Sagédéngéun ti éta ogé, saenyana bangréng mangrupa pamekaran tina kasenian gembyung nu mimitna sakur dipintonkeun dina acara spiritualitas kaagamaan. Ku kituna, bangréng dina hal ieu ngalaman périodisasi nyaéta période gembyung jeung période bangréngna éta sorangan. Tina période gembyung kana bangréng nambahan pakakas musik, anu mimitna kasenian gembyung sakur ngagunakeun terebang hungkul, sedeng dina bangréng ditambahan pakakas musik lianna. Lian ti kitu, période bangréng ieu nya ditambahan seni gerak nyaéta ronggég.

Kamekaran bangréng salaku hiburan ieu mangrupa gambaran kabutuhan masarakat kana ieu kasenian. Ieu hal lantaran nu satadina bangréng sakur dipaké

dina poé anu sakral atawa acara spiritualitas kaagamaan, tapi kiwari mekar jadi kabutuhan hiburan masarakat. Ieu hal luyu jeung nu ditétélakeun ku réngréngan kasenian bangréng dina wawancara yén rombongan bangréna remen diundang dina acara Agustusan.

4.1.2. Struktur Pidangan jeung Pakakas Kasenian dina Bangréng

4.1.2.1. Struktur Pidangan dina Kasenian Bangréng

Kasenian bangréng mangrupa kagiatan kasenian anu ngabogaan prosés nu tangtu. Ieu prosés téh ngagambarkeun kagiatan ti nu sakral nepi ka hiburan. Runtuyan kagiatanana saperti ieu di handap:

a. Ijab kabul

Ijab kabul nyaéta prosési pupuhu rombongan grup kasenian bangréng neneda izin ka luluhur yén rombongan baris midangkeun kasenian bangréng. Sesepuh atawa pupuhu rombongan kasenian bangréng ngajalankeun ijab kabul kalayan ngabakar menyan tur muteran sabudeureun area kasenian bangréng.

b. Tatalu

Tatalu nyaéta pananda kasenian bangréng baris dikawitan. Ieu tatalu ditandaan ku ditabeuhna waditra goong. Najan tatalu mangrupa pananda dikawitanna kasenian bangréng, saenyana kasenian bangréng ieu dikawitan dina bagéan bubuka.

c. Bubuka

Bubuka nyaéta ngawitanna kasenian bangréng. Dina bubuka lagu nu dipidangkeun mimiti nyaéta Kembang Gadung. Dina prosés ieu pamiarsa dipahing pikeun milu ngigelan, ieu hal lantaran ieu lagu dipidangkeun dina raraga ngahormatan para luluhur.

d. Ngalungkeun soder atawa karémbong

Satuluyna méméh ronggeng midangkeun igelna, juru baksa ngalungkeun karémbong pananda ronggeng dihaturan ngigel di palataran. Dina ieu prosési nandakeun yén ronggeng disinugrahan ku karémbong anu tujuanna nyaéta pikeun masrahkeun bagéan seni ronggeng ieu ka penari ronggeng.

e. Ronggeng ngigel

Dina ieu sési ronggeng geus nunjulkeun tarianna, tur ngaronggeng papasangan antara jajaka jeung wanoja. Anapon kitu dina pintonan ieu antara

jajaka jeung wanoja dipahing silih padeukeut tepi katoél. Kitu deui polah igelna dipahing érotis.

f. Hiburan

Dina tahap ieu pamiarsa nu boga kahayang ngigel pada-pada dihaturanan pikeun ngigel bareng jeung ronggeng. Anapon kitu pamiarsa lalaki dipahing pikeun nunjulkeun gerakan nu érotis. Lian ti kitu, ogé pamiarsa lalaki dipisah jeung pamiarsa wanoja. Ieu hal geus jadi ugeran dina bagéan ronggeng, kitu deui ku ayana aturan ieu bakal ngarobah paradigma négatif masarakat kana kasenian ronggeng. Dina lumangsungna ronggeng ngigel, geus ilaharna aya nyawér ka ronggeng.

4.1.2.2. Pakakas dina Kasenian Bangréng

Ari bahasan lianna nyaéta pakakas jeung panglengkep dina kasenian bangréng. Pakakas kaseniang bangréng dimaksudkeun kana alat-alat pangrojong dina lumangsungna kasenian bangréng. Pakakas utama patali jeung instrumén music, lantaran musik mangrupa pangrojong nu kawilang pentingna dina ngahiringan ronggeng. Ari pakakas panglengkep kasenian bangréng mangrupa bahan-bahan nu dipaké pikeun pangrojong lumangsungna kasenian bangréng. Ieu di handap mangrupa pakakas nu digunakeun dina kasenian bangréng.

a. Pakakas Utama dina Kasenian Bangréng

Aya genep pakakas utama kasenian bangréng, nyaéta (1) terebang, (2) kendang, (3) goong, (4) saron, (5) bonang, jeung (6) buku déba. Ieu di handap dipedar hiji-hijina.

1) Terebang

Terebang mangrupa instrumén musik anu penting dina kasenian bangréng, ku kituna terebang malah dijadikeun ngaran dina ieu kasenian. Terebang nyaéta pakakas musik anu dijieun tina kulit boh kulit sapi, munding, atawa domba. Saméméhna kasenian terebang disebut kasenian gembyung, anu laju ngalaman évolusi ngaran jadi kasenian terebang, tuluy dikawinkeun jeung kasenian ronggeng, satuluyna jadi kasenian bangréng. Hal éta asup kana périodisasi dina kasenian bangréng.

Gambar 4.1 Alat musik terebang

2) Kendang

Instrumen kendang ieu lain sakur dipaké dina kasenian bangréng hungkul, tapi ogé dina kasenian Sunda séjénna. Kasenian Sunda nu maké instrumént kendang di antarana nyaéta wayang golék, kliningan, pencak silat, ketuk tilu, degung, celempungan, calung, jaipongan. Kendang miboga peran penting pikeun ngatur irama lagu dina kasenian-kasenian nu kasebut. Gambar 4.2 mangrupa potrét kendang nu dipaké dina kasenian bangréng:

Gambar 4.2 Kendang

3) Goong

Goong mangrupa salah sahiji waditra dina gamelan pélog, saléndro, atawa degung. Ngaran goong ieu dicokot tina sora waditra éta sorangan, anapon

funksina nyaéta pikeun panutup nada. Saupama dibandingkeun jeung pakakas séjén dina kasenian bangréng, goong boga bentuk panggedéna. Goong miboga sababaraha bentuk di antarana: goong gantung, goong buyung, goong tiup, goong bendé, sedeng dina kasenian bangréng, goong nu dipaké nyaéta goong gantung. Goong gantung miboga bentuk buleud, miboga penclon anu dijieun tina logam beusi atawa perunggu. Ukuran diaméterna 90–105 cm. Gambar 4.3 mangrupa potrét tina goong nu digunakeun dina kasenian bangréng.

Gambar 4.3 Goong

4) Saron

Saron mangrupa salah sahiji instrumen dina gamelan, cara maénkeunna nyaéta ditabeuh ngagunakeun alat panabeuh, laju sanggeus ditabeuh ilaharna alat diteken sangkan sora nadana teu panjang teuing sabab bakal ngaganggu sora nada lianna. Ieu gambar di handap ditandaan kalayan ngaran gambar 4.4 anu nuduhkeun potrét tina saron:

Gambar 4.4 Saron

5) Bonang

Bonang mangrupa salah sahiji waditra gamelan nu dijieun tina logam atawa perunggu. Cara maénkeunna nyaéta ditabeuh ngagunakeun alat nabeuh nu ilaharna tina kayon. Ieu di handap mangrupa potrét tina bonang nu ditunjulken ngaliwatan gambar 4.5:

Gambar 4.5 Bonang

6) Buku Déba

Buku déba mangrupa buku nu eusina pupujian atawa syair nu disanggakeun pikeun muji Nabi Muhammad Saw. Anapon salawatanna anu biasana dihaleuangkeun ieu disebutna débaan. Dina kasenian bangréng débaan jadi hiji bagéan dina runtuyan kasenian bangréng. Ieu di handap mangrupa gambar tina buku déba.

Gambar 4.6 Buku Déba

b. Pakakas Panglengkep dina Kasenian Bangréng

Pakakas panglengkep nu digunakeun dina kasenian bangréng, nyaéta (1) lisah, (2) menyan, (3) kopi, (4) kembang, (5) bakakak hayam, jeung (6) rujak kalapa.

1) Lisah kalapa

Lisah atawa ilaharna disebut minyak kalapa ieu dijieun tina sari pati kalapa anu digarang nepi ka meunangkeun minyakna. Gambar 4.7 mangrupa gambar tina lisah kalapa.

Gambar 4.7 Lisah kalapa

2) Menyan

Menyan nyaéta arupa seuseungitan dina wangun kristal. Ieu kristal mangrupa olahan tina geutah tatangkalan. Anapon prak-prakanna dina kabudayaan lokal, menyan ilaharna dibakar. Ngabakar menyan mangrupa tradisi nu masih mekar dina kabudayaan lokal, khususna Sunda. Ilaharna, ngabakar menyan dipakaitkeun jeung hal-hal anu mistik.

Gambar 4. 8 Menyan

3) Kopi

Kopi nyaéta salah sahiji komoditas penting dina kamekaran ékonomi di Indonésia. Kopi mangrupa pepelakan nu ngahasilkeun buah héjo tug nepi asakna warna beureum. Laju sabada dipanén disiksikan kulitna, dipoé, disangrai, tuluy dibubukan. Bubuk kopi ieu nu satuluyna bisa diolah jadi cai leueuteun. Ieu di handap mangrupa potrét tina kopi:

Gambar 4.9 Kopi

4) Kembang

Kembang mangrupa alat panglengkep nu dipaké dina kasenian bangréng, anapon kembang nudipaké nyaéta mawar beureum, mawar bodas, jeung kembang kantil. Pon kitu deui tilu kembang ieu disaluyukeun jeung pama'naan nu baris ditepikeun. Ieu di handap mangrupa potrét tina kembang nu ditunjukkeun ngaliwatan gambar 4.10:

Gambar 4.10 Kembang

5) Bakakak Hayam

Bakakak hayam mangrupa hayam utuh nu geus diberesihan jeroan jeung buluna, laju dibeuleum tanpa dipotongan. Hayam nu dipaké nyaéta hayam jago nu sesedengna geus kolot, hal ieu méré ma'na kaayaan manusa nu geus nyaho hadé jeung goréng. Ieu di handap mangrupa potrét tina bakakak hayam:

Gambar 4.11 Bakakak

6) Rujak Kalapa

Rujak kalapa mangrupa serutan kalapa ngora nu divampur jeung gula beureum. Saenyana rujak kalapa sarwa jeung és kalapa ngora nu make gula beureum, bédana nyaéta sakur teu make és hungkul. Dina kabudayaan Jawa, rujak kalapa asalna ti daérah Jepara anu disebutna *rujak degan*. Gambar 4.12 mangrupa potrét tina rujak kalapa:

Gambar 4.12 Rujak Kalapa

4.1.3. Unsur-Unsur Sémiotik dina Kasenian Bangréng di Kacamatan Cilawu Kabupatén Garut

Dina ieu panalungtikan digunakeun sémiotika Piercean. Nu jadi dadasar dina ieu sémiotika nyaéta sipat anu matalikeun antara penanda jeung dénotatumna anu ngawengku: ikon, indéks, jeung simbol. Unsur sémiotik dina ieu panalungtikan museur kana sawangan Peirce. Unsur sémiotikna ngawengku: ikon, indéks, jeung simbol. Anapon hasil analisis tina kasenian bangréng nyaéta dumasar kana runtuyan, pakakas jeung panglengkep dina kasenian bangréng. Dina runtuyan kagambar ma'na-ma'na nu buni, kitu deui dina pakakas jeung panglengkep hadir ngawakilan nu teu hadir, maksudna nyaéta aya ma'na-ma'na nu buni tina pakakas jeung panglengkep anu luyu jeung struktur kasenian bangréng nu saméméhna geus dibahas.

Anapon hal éta dirangkum ngaliwatan tabél, laju didéskripsikeun ngaliwatan pedaran. Tabél sémiotika Piercean méré gambaran ikon, indéks, jeung simbol anu kapanggih dina kasenian bangréng. Tabél digunakeun dina ieu hasil pedaran sangkan ngarojong kana prosés pedaran hasil analisis panalungtik. Lian ti kitu ogé, dina ieu tabél nu jadi pamisah bagéan antara runtuyan kasenian bangréng, pakakas kasenian bangréng, jeung panglengkep kasenian bangréng.

Saméméh didéskripsikeun, perlu disusun tabél pikeun ngarojong lumangsungna analisis. Ieu tabél téh nyoko kana hasil analisis panalungtikan dumasar kana pakakas, jeung alat panglengkep, laju ditandaan bagéan ikon, indéks, jeung simbolna. Sabada tabélna dijieun, tuluy dibéjérbéaskeun ma'na nu kapanggih dumasar tabél. Anapon tabélna ngawengku kana runtuyan, pakakas, jeung panglengkep dina kasenian bangréng. Hartina, dina ulikan sémiotika aya tilu tabél ieu di handap

Tabél 4.1
Runtuyan Kasenian Bangréng

No	Runtuyan Seni Bangreng	Semiotika (Piercean)			Keterangan
		Ikon	Indéks	Simbol	
1	Ijab Kabul				Ijab kabul nyaéta prosési pupuhu neneda izin ka luluhur yén rombongan

				baris midangkeun kasenian bangréng. Hal ieu nuduhkeun ayana kagiatan anu ngabalukarkeun sabab akibat lamun teu dilakonan. Bisa baé mun teu ijab kabul, gelaran kasenian bangréng téh teu lumangsung daria, kitu ogé sabalikna. Ieu prosés mangrupa tanda lumangsungna hiji kagiatan anu nuduhkeun ayana sabab akibat. Ijab kabul, lain baé dina jual beuli atawa dina prosés akad nikah.
2	Tatalu			Tatalu miboga fungsi salaku pananda baris lumangsungna acara kasenian. Ku kituna, prosés tatalu dijadikeun indéks lantaran ieu hal luyu jeung harti tina indéks éta sorangan. Indékas mangrupa hiji tanda nu ngalantarankeun ayana hubungan alamiah antara tanda jeung pananda atawa ayana hubungan sabab musabab.
3	Bubuka			Bubuka kaasup kana indéks lantaran jadi hiji hal penting dina lumangsungna kasenian bangréng. Bubuka dijadikeun indéks pananda ngawitanna kasenian bangréng. bubuka ieu mangrupa “sabab” lantaran ayana acara inti anu jadi “musabab” dilakonanna prosés bubuka.
4	Débaan			Dina prakna, ieu débaan mangrupa produk asli tina kamekaran kasenian bangréng. ieu hal lantaran mimitina kasenian bangréng mangrupa kasenian

					gembyung, laju mekar jadi kasenian terebang, tug nepi kana kasenian bangréng. ieu hal ogé luyu jeung salah sahiji fungsi tina kasenian bangréng éta sorangan nyaéta nyebarkeun agama Islam. Ku kituna, lantaran agama Islam mangrupa salah sahiji produk tina sistem kapercayaan masyarakat, ieu bagéan débaan téh mangrupa indéks tina ayana sistem kapercayaan masarakata nu diwangun ngaliwatan kasenian
5	Ngalungkeun Karémbong				Karémbong mangrupa simbol tina kaéndahan jeung kaanggunan wanoja. Karémbong geus ilahar pakuat-kait jeung ronggég, malah mah aya nu nyebutkeun yén karémbong boga makna “ngirut” jajaka sangkan tuluy milu nari jeung ronggégna. Hartina, dina karémbong aya simbol superioritas wanoja, saupama ditilik ngagunakeun kacamata féminisme. Ku kituna karémbong ieu raket patalina jeung simbol-simbol nu bisa dibaca boh sacara idéologis, boh sacara subjék patandana
6	Ronggég Ngigel				Ronggég dina kasenian bangréng mangrupa unsur utama dina seni bangréng. Ronggég ogé kaasup kana ikon dina kasenian bangréng lantaran ronggég téh teu bisa dipisahkeun tina kasenian Sunda, hususna seni bangréng.

	Hiburan				Hiburan ieu mangrupa ikon pananda ayana kahirupan masarakat nu guyub. Ieu hal lantaran dina hiburan kasenian bangréng saha waé pamiarsana bisa miluan ngigel. Hiburan ogé nandakeun ayana kahirupan budaya anu aya kénéh dina sela-sela kamajuan jaman
--	---------	--	--	--	--

Éta bagian tina runyuan kagiatan kasenian bangréng téh aya nu kaasup kana ikon, indéks, jeung simbol. Bagian anu kaasup kana ikon, nyaéta ronggéng, jeung hiburan. Bagian anu kaasup kana indéks, nyaéta ijab kabul, tatalu, bubuka, jeung débaan. Bagian anu kaasup kana simbol, nyaéta ngalungkeun karémbong.

Tabél 4.2

Pakakas Kasenian Bangréng

No	Ngaran Pakakas	Semiotika (Piercean)			Keterangan
		Ikon	Indéks	Simbol	
1	Terebang				Dina seni bangréng, posisi terebang teu bisa digantikeun ku pakakas séjén lantaran mangrupa pakakas inti nu jadi pananda kasenian bangréng. Salaku pakakas inti tina seni bangréng, terebang mangrupa ikon anu jadi tanda tina seni bangréng. Kitu ogé terebang salaku pakakas anu ngahasilkeun sora jiga pakakas seni séjénna, nu jadi sabab musabab kaluarna ketukan sora dina seni bangréng ieu mangrupa indéks.
2	Kendang				Kendang mangrupa alat musik nu boga fungsi pikeun ngatur wirahma. Kendang mangrupa indéks kusabab ayana wirahma dina kasenian bangréng. Leuwih jauh deui lantaran fungsina nu ngatur wirahma, kendang bisa

					jadi nu ngahubungkeun antara terebang jeung kasenian ronggég. Ieu hal lantaran kendang méré irama nu tangtu dina ngawirahmaan unsur seni gerak nyaéta ronggég dina kasenian bangréng.
3	Goong				Goong dina kasenian bangréng mangrupa simbol tina kasenian Sunda. Di sagédéngkeun ti éta, goong mangrupa simbol tina dualisme dina kahirupan. Dina ngajalankeun kahirupan di dunya, urang kudu maham ayana dualisme ieu, vertikal-horisontal, hideung-bodas, aya pati jeung bagja, aya dunya luhur jeung dunya handap. Ieu hal disilokakeun ku goong anu jumlahna aya dua
4	Saron				Cara nabeuh saron nyaéta panabeuh dicekel ku leungeun katuhu, sedeng leungeun kénca neken wilahan saron nu saméméhna geus ditabeuh, ieu téhnik ilahar disebutna téhnik pathét. Ku kituna dina nabeuh saron perelu ayan inténsitas nu leuwih sangkan ngahudangkeun wirahna dina ngajalankeun musikna. Hal ieu nu ngalantarankeun saron dijadikeun simbol salaku pananda ayana kasaimbangan atawa inténsitas
5	Bonang				Simbol maknawi nu bisa ditilik tina bonang nyaéta kasatiaan jeung kaajegan, ieu hal lantaran pakait jeung bonang éta sorangan nu bisa nyora nalika disimpen dina ancak. Lian ti kitu, bonang mangrupa waditra pangbarung atawa panglengkep. Hal ieu

					disimbolkeun jadi kasatian lantaran ajeg jadi panglengkep dina runtuyan gamelang. Ku kituna dina kasenian bangréng, bonang jadi simbol kasatiaan. Di sagédéngeun ti éta, bonang boga pakuat-kait jeung sumebarna agama Islam di Indonésia. Ieu hal pakait jeung dipakéna bonang ku salah sahiji tokoh walisongo nepi ka kawentar ayana Sunan Bonang
6	Buku Déba				Buku débaan luyu jeung salah sahiji fungsi tina kasenian bangréng nyaéta nyebarkeun agama Islam. lian ti kitu, bagéan débaan ieu kaasup kana périodisasi kasenian bangréng anu mimitina tina kasenian gembyung, laju jadi kasenian terebang, tug nepi ayeuna mekar jadi kasenian bangréng. Dina ieu panalungtikan buku débaan mangrupa indéks ayana kayakinan agama Islam.

Dumasar kana tabél di luhur, bagian pakakas kasenian bangréng aya nu kaasup kana ikon, indéks, jeung simbol. Bagian anu kaasup kana ikon, nyaéta terebang. Bagian anu kaasup kana indeks, nyaéta terebang, kendang jeung buku déba. Bagian anu kaasup kana simbol, nyaéta goong, saron, jeung bonang.

Tabél 4.3
Panglengkep Kasenian Bangréng

No	Ngaran Pakakas	Semiotika (Piercean)			Keterangan
		Ikon	Indéks	Simbol	
1	Lisah				Lisah ngaluarkeun aroma nu seungit tur boga sipat nu hérang, sedeng seungitna nyilokakeun yén saban

					manusa kudu bisa ngajaga diri tina hal-hal anu goréng, laju ngaranna tetep seungit atawa wangi. Hal ieu mangrupa simbol tina kasucian, hartina hérang jeung seungit ieu silih pakait yén kasucian mangrupa hal anu kudu disangking ku manusa sangkan boga ngaran anu seungit
2	Menyan				Dina prakna kabudayaan menyan remen dipakaitkeun jeung bangsa lelembut. Di masarakat, sumebar paradigma yén nalika urang ngabeuleum menyan hartina urang keur nepikeun pesen atawa nyambat luluhur, atawa bangsa lelembut. Makna kultural tina menyan nyaéta salaku panghubung antara manusa jeung Gustina. Sabagé perantara dipiharep nangtayungan kalancaran dina gumelarna tradisi jeung sagala pangdo'a bisa ditangtayungan ku Gusti. Dumasar kitu, menyan mangrupa ikon pananda ayana Dzat atawa mahkluk-mahkluk nu teu bisa ditingali ku panon manusa
3	Kopi				Kopi kaasup simbol nu nyilokakeun kahirupan manusa nu muter lir roda. Sadédéngeun ti éta, kopi amis, jeung kopi pait jadi simbol tina dualisme nu nerap dina kahirupan. Dualisme ieu disimbolkeun ngaliwatan amis jeung pait. Anapon maksud tina dualisme ieu nyaéta Gusti téh nyiptakeun manusa dua jinis nyaéta lalaki jeung awéwé, laju dualisme ieu

					dimaknaan kana hadé jeung goréng
4	Kembang				Kembang ngama'nakeun ayana kahirupan nu rupa-rupa tur ngahasilkeun seungit anu dipikaresep ku manusa. Ieu hal luyu jeung kembang anu aya dina sajen dina kasenian bangréng lantaran kembang nu dipaké teu ngan sakur sarupa, tapi rupaning kembang. Dina ieu bahasan, kembang kaasup kana ikon. Hal ieu lantaran pakait jeung pamaknaan nu sarua jeung objék kembang éta sorangan. Leuwih jauh ti éta, kembang dijadikeun ikon lantaran ilaharna unggal sajen nu dipaké dina rupaning kagiatan tradisi kabudayaan geus jadi hal nu kudu aya, ku kituna kembang dijadikeun ikon dumasar kana ma'na objékna éta sorangan
5	Bakakak				Hayam nu dipaké nyaéta hayam jago nu sesedengna geus kolot, hal ieu méré ma'na kaayaan manusa nu geus nyaho hadé jeung goréng. Hartina, manusa anu geus mimiti dicutat amal hadé jeung goréngna dina agama Islam. Ku kituna hayam nu dipilih nyilokakeun kaayaan manusa anu geus siap ngaliwatan kahirupan nu saenya-enyana kahirupan. Sanggeus hayam dipeuncit laju disiram ku cai panas sangkan babari nyabutan bulu hayamna, ieu ogé mangrupa siloka tina kaayaan manusa nu mopohokeun kahirupan dunya saperti harta, kahadéan rupa, jsté. Laju sabada buluna

					dicabut, hayam dibersihan jeroanna, ieu ogé méré ma'na kaayaan manusa nu meresihan haténa, meresihan kokotor nu nyababkeun cilaka. Sabada dibersihan jeroanna, laju dipiceun kulit nu kasarna nyaéta kuku atawa cékéra. Prosés miceun cékéra atawa kulit kasarna ieu mangrupa siloka tina manusa nu tilar sakur ninggalkeun ngaran, jadi nu dicutat sakur amal hadé jeung goréngna hungkul. Manusa tilar dunya teu mawa harta, kakawasaan, jabatan, jeung hal-hal duniawi liana. Sabada kitu, hayam ngajanggélék jadi hayam nu beresih. Ieu hal ogé nyilokakeun kana pangharepan saban manusa anu miharep nandangan pati dina kaayaan anu beresih atawa husnul khotimah
6	Rujak Kalapa				Kalapa mangrupa buah nu loba mangpaatna, tina buahna, daunna, kakayonna, nepi ka batok kalapana ogé remen dimangpaatkeun dina kahirupan sapopoé. Ku kituna rujak kalapa ieu mangrupa simbol tina manusa nu mangpaat pikeun dirina sorangan, papadana, jeung alam, tina hal éta geus tinangtu kahirupan nu mamansna bakal kasangking ku pribadi manusa.

Dumasar kana tabél di luhur, bagian panglengkep kasenian bangréng aya nu kaasup kana ikon jeung simbol. Bagian anu kaasup kana ikon, nyaéta menyan jeung kembang. Bagian anu kaasup kana simbol, nyaéta lisah, kopi, bakakak hayam, jeung rujak kalapa.

4.1.3.1. Ikon dina Kasenian Bangréng

Dina bagéan ikon dibahas rupa-rupa tanda anu kaasup unsur semiotik ikon, di antarana:

a. Ronggég ngigel

Dina ieu sési ronggeng geus nunjulkeun tarianna, tur ngarigel papasangan antara jajaka jeung wanoja. Anapon kitu dina pintonan ieu antara jajaka jeung wanoja dipahing silih padeukeut, komo deui silih toél. Kitu deui polah igelna dipahing érotis. Ronggég dina kasenian bangréng mangrupa unsur utama, ku kituna sarua jeung terebang, ronggég ogé kaasup kana ikon dina kasenian bangréng. Sagédéngéun ti éta ronggég nepikeun makna ngaliwatan seni gerak, hartina teu sagawayah ngigel. Ilaharna ronggég remen jadi bahan objéktifikasi, sedeng dina kasenian bangréng wanoja dipikahormat lantaran ayana aturan dina kasenian bangréng nu mahing padeukeutna antara jajaka jeung wanoja.

b. Hiburan

Dina tahap ieu pamiarsa nu boga kahayang ngigel pada-pada dihaturanan pikeun ngigel bareng jeung ronggeng. Dina hiburan ieu mangrupa ikon pananda ayana kahirupan masarakat nu guyub. Ieu hal lantaran dina hiburan kasenian bangréng saha waé pamiarsana disumanggakeun pikeun miluan ngigel. Hartina hiburan ieu méré makna ngahijina masarakat tanpa silih robéda. Lian ti kitu hiburan ogé nandakeun ayana kahirupan budaya anu kénéh aya dina sela-sela kamajuan jaman. Ku kituna, bagéan hiburan ieu téh salah sahiji tina kamekaran période kasenian bangréng, anu satadina kasenian bangréng diawalan ku kasenian gembyung, laju fungsina pikeun nyebarkeun agama Islam. Ku ayana tahapan hiburan ieu hartina kasenian bangréng geus ngalaman kamekaran. Malah bisa disebut tahapan hiburan ieu mangrupa cara kasenian bangréng dina nyanghareupan pajamanan.

c. Terebang

Terebang mangrupa alat inti nu dipaké dina kasenian, pangna kecap terebang ieu ogé dipaké dina ngaran kasenian bangréng anu hartina terebang jeung ronggég. Terebang nu digunakeun dina kasenian bangréng jumlahna aya lima (5), ieu hal kaasup ikon lantaran ngahadirkeun pama'naan rukun islam anu jumlahna lima. Sagédéngéun ti éta, terebang ogé jadi ikon tina tradisi Islam, ieu

hal nu ngalantarankeun yén terebang dipikawanoh salaku hiji kasenian nu dipintonkeun pikeun nguatan kapercayaan. Alat ieu miboga rupa nu sarua jeung rebana, dijieun tina kulit munding atawa kulit sapi, sedeng cara maénkeunana nyaéta ditabeuh.

d. Kembang.

Kembang miboga seungit nu ilaharna dipikaresep ku manusa, kembang ilahar dipaké dina tradisi sabangsaning siraman, ogé dina tradisi liana, kembang ogé idéntik jeung panglengkep dina sajén. Dina kasenian bangréng, kembang dipaké jadi panglengkep pikeun sajén. Dina ieu bahasan, kembang kaasup kana ikon. Hal ieu lantaran pakait jeung pamaknaan nu sarua jeung objék kembang éta sorangan. Kembang ngama'nakeun ayana kahirupan nu rupa-rupa tur ngahasilkeun seungit anu dipikaresep ku manusa. Ieu hal luyu jeung kembang anu aya dina sajén dina kasenian bangréng lantaran kembang nu dipaké teu ngan sakur sarupa, tapi rupaning kembang. Leuwih jauh ti éta, kembang dijadikeun ikon lantaran ilaharna unggal sajén nu dipaké dina rupaning kagiatan tradisi kabudayaan geus jadi hal nu kudu aya, ku kituna kembang dijadikeun ikon dumasar kana ma'na objékna éta sorangan.

Aroma seungit tina kembang ngalambangkeun kaseungitan nu kudu dijaga ku manusa pikeun dirina pribadina, ogé pikeun lingkunganana. Hartina, manusa kudu boga ketak pikeun silih ngawangikeun, sabada ketak éta geus dilakonan tangtu nu kudu dijalankeun nyaéta ngajaga seungitna. Ku kituna, kembang dijadikeun ikon tina kaseungitan, seungit dina ha lieu nyaéta pakait jeung kahadéan nu dilakonan ku manusa.

Lian ti kitu, kembang nu dipaké ngalambangkeun rupaning hal nu aya dina kahirupan, sabab nu Maha Tunggal mah sakur Gusti. Hartina, Gusti nyiptakeun manusa téh kayaning rupa-rupa pasipatanna, lian ti kitu ogé di ieu dunya mahkluk ciptaan-Na lain sakur manusa hungkul, tapi aya ogé alam, jeung papada eusina. Tugas manusa nyaéta sakur *silih* keur papada ciptaan-Na sangkan kacipta kahirupan nu saimbang. Luyu jeung rupaning kembang anu dipaké dina kasenian bangréng, anu séwang-séwangna boga ma'na pikeun manusa. Kembang nu dipaké nyaéta mawar beureum, mawar bodas, jeung kembang kantil.

Mawar beureum méré ma'na pikeun sipat manusa anu museur kana paripolah indung. Hartina mawar beureum ngalambangkeun hiji proses lahirna manusa ka alam dunya, leuwih jauh ti éta sipat indung didieu museur kana paripolah manusa nu silih asuh. Sajatina manusa kudu miboga sipat indung lantaran geus tinangtu yén indung boga tugas pikeun méré kaasih ka anakna, ogé ngarélakeun rupaning kahirupan dunya sangkan anakna bisa lahir ka alam dunya. Mawar bodas méré ma'na beresih hate, beresih pikiran. Sedeng kembang kantil méré ma'na ngamalirna kaasih jeung kanyaah, kaasih jeung kanyaah di dieu dimaksudkeun pikeun papada ciptaan-Na. tina tilu ma'na nu diwakilankeun ku rupaning kembang ieu nandakeun yén manusa geus nyangking kasampurnaan nu saenyana.

e. Menyan

Menyan mangrupa babatuan kristal nu dijieun tina geutah tatangkalan, ieu menyan saupama dibeuleum bakal ngaluarkeun seungit nu has. Menyan asal kecapna tina “menyang” nu hartina “ngajugjug ka”, maksudna nyaéta ka Gusti. Dina prakna kabudayaan menyan remen dipakaitkeun jeung bangsa lelembut. Di masarakat, sumebar paradigma yén nalika urang ngabeuleum menyan hartina urang keur nepikeun pesen atawa nyambat luluhur, atawa bangsa lelembut. Bakar menyan ieu dianggep salah sahiji warisan tina ritual agama Hindu (Yanti, 2021, kc, 133). Sedengkeun nurutkeun Humaeni (2018) makna kultural tina menyan nyaéta salaku panghubung antara manusa jeung Gustina. Sabagé perantara dipiharep nangtayungan kalancaran dina gumelarna tradisi jeung sagala pangdo'a bisa ditangtayungan ku Gusti. Ieu di handap mangrupa potrét tina menyan:

Dumasar kitu, menyan mangrupa indeks pananda ayana Dzat atawa makhluk-makhluk nu teu bisa ditingali ku panon manusa. Hartina manusa di ieu dunya téh lain sakur hirup jeung manusa séjénna, tapi ogé pagigir-gigir jeung makhluk ciptaan Gusti nu séjénna, kaasup bangsaning jin.

Sajalan jeung paradigma masarakat yén menyan nu dibeuleum mangrupa hiji kagiatan nu pakait jeung hal mistik, lantaran nyambat bangsa lelembut. Nu kudu ditilik didieu nyaéta ayat di luhur jeung paradigma masyarakat bisa dipakaitkeun. Hal ieu lantaran aktivitas meuleum menyan mangrupa éksprési tina kabudayaan di masyarakat, sagédéngkeun ti éta aya hiji hal nu nguatkeun aktivitas éta sorangan nyéta hiji kayakinan kana ayana makhluk ghoib. Cindekna kayakinan

kana bangsa lelembut anu geus jadi hiji kawajiban dina agama Islam ditembrakkeun atawa diéksprésikeun ngaliwatan aktivitas kabudayaan, nyaéta ngabeuleum menyan. Ku kituna, menyan mangrupa indéks nu nandakeun ayana bangsa lelembut di sagédéngeun ngadegna kahirupan manusa di alam dunya.

4.1.3.2. Indéks dina Kasenian Bangréng

Dina bagéan indéks dibahas rupa-rupa tanda anu kaasup unsur semiotik indéks, di antarana:

a. Ijab Kabul

Ijab kabul nyaéta prosési pupuhu rombongan grup kasenian bangréng neneda izin ka luluhur yén rombongan baris midangkeun kasenian bangréng. Seseupuh atawa pupuhu rombongan kasenian bangréng ngajalankeun ijab Kabul kalayan ngabakar menyan tur muteran sabudeureun area kasenian bangréng.

Dina kasenian bangréng, méméh lumangsung acara kasenian, pupuhu grup kasenian ngajalankeun tradisi izin ka luluhur atawa karuhun, yén rombongan grupna baris ngalaksanakeun kasenian bangréng. Ku kituna ijab kobul mangrupa indéks pananda ayana kabudayaan anu kénéh dimumulé. Lian ti kitu, ogé ijab kobul mangrupa hiji paripolah masarakat nu nunjulkeun rasa hormat pikeun manusa nu hirup di jaman baheula. Hartina ijab kobul ieu téh simbol pananda ayana kabudayaan anu hirup. Lian ti kitu ogé ijab kobul salah sahiji wangun konvénsional nu tumuwuh di masarakat anu diwangun sacara koléktif, hartina dina ngaliwatan ijab kobul ieu masarakat pamaké budaya geus mertahankeun *non-material culture* sacara turun tumurun. Tina *non-material culture* nu tuluy lumangsung, kadieunakeun objék budaya dina wangun matérial atawa ilaharna disebut *material culture* ieu bakal nungturkeun kamumulé, jadi boh *matériel* jeung *non-material* kabudayaanna tetep hirup tumuwuh dina kahirupan masarakat

b. Tatalu

Tatalu nyaéta pananda kasenian bangréng baris dikawitan. Ieu tatalu ditandaan ku ditabeuhna waditra goong. Najan tatalu mangrupa pananda dikawitanna kasenian bangréng, saenyana kasenian bangréng ieu dikawitan dina bagéan bubuka. Lain sakur dina kasenian bangréng hungkul, prosés tatalu ogé ilahara dilaksanakeun dina pidangan-pidangan kasenian séjénna, saperti conto dina

pidangan wayang, jeung réa deuina. Anapon fungsina sarua nyaéta salaku pananda baris lumangsungna acara kasenian. Ku kituna, prosés tatalu dijadikeun indéks lantaran ieu hal luyu jeung harti tina indéks éta sorangan. Indékas mangrupa hiji tanda nu ngalantarankeun ayana hubungan alamiah antara tanda jeung pananda atawa ayana hubungan sabab musabab. Tatalu dikamalindengkeun mangrupa sabab, sedeng kasenian nu baris lumangsung mangrupa musabab. Kadua hal ieu patali, lantaran kasenian bangréng baris dilumangsungkeun, laju jadi sabab tatalu dikamalindengkeun

c. Bubuka

Bubuka nyaéta ngawitanna kasenian bangréng. Dina bubuka lagu nu dipidangkeun mimiti nyaéta Kembang Gadung. Dina prosés ieu pamiarsa dipahing pikeun milu ngigelan, ieu hal lantaran ieu lagu dipidangkeun dina raraga ngahormatan para luluhur. Dina ieu bahasan, bubuka kaasup kana indéks lantaran jadi hiji hal penting dina lumangsungna kasenian bangréng. Hartina dina kasenian bangréng méméh tug nepi ka acara ronggéng, geus tinangtu ngaliwatan heula prosés bubuka. ku kituna bubuka dijadikeun indéks pananda ngawitanna kasenian bangréng. Lian ti kitu, dina prosés bubuka ieu lagu dikamalindengkeun nyaéta lagu kembang dadung, anu dipidangkeun pikeun ngahormatan karuhun. Ieu hal ogé geus kaasup kana indéks ayana nafas-nafas karuhun anu dilibatkeun dina kasenian bangréng. Sagédéngun ti éta, bubuka ieu mangrupa “sabab” lantaran ayana acara inti anu jadi “musabab” dilakonanna prosés bubuka.

d. Débaan

Débaan mangrupa aktivitas salawatan atawa pupujian nu dihaleuangkeun, débaan ieu dihirangan ku musik terebang jeung réng-rénganna. Dina prakna, ieu débaan mangrupa produk asli tina kamekaran kasenian bangréng. ieu hal lantaran mimitina kasenian bangréng mangrupa kasenian gembyung, laju mekar jadi kasenian terebang, tug nepi kana kasenian bangréng. ieu hal ogé luyu jeung salah sahiji fungsi tina kasenian bangréng éta sorangan nyaéta nyebarkeun agama Islam. ku kituna, lantaran agama Islam mangrupa salah sahiji produk tina sistem kapercayaan masyarakat, ieu bagéan débaan téh mangrupa indéks tina ayana sistem kapercayaan masarakata nu diwangun ngaliwatan kasenian. Lian ti kasenian bangréng, ilaharna débaan ieu dilaksanakeun ku masarakat ogé remen

dilaksanakeun tanpa dihiringan seni musik. Ku kituna, saenyana kasenian bangréng ieu geus kaasup kana média dakwah, atawa média nepikeun pangdo'a. Acara-acara nu remen ngajalankeun débaan nyaéta maulid nabi, tasyakuran, atawa hajat-hajat gedé anu sakral. Pakait jeung acara hajat, balik deui kana paménta nu boga hajat, naha aya débaan atawa henteuna

e. Kendang

Kendang mangrupa alat musik nu cara maénkeunna nyaéta ditabeuh. Instrumen kendang ieu lain sakur dipaké dina kasenian bangréng hungkul, tapi ogé dina kasenian Sunda séjénna. Kasenian Sunda nu maké instrumént kendang di antarana nyaéta wayang golék, kliningan, pencak silat, ketuk tilu, degung, celempungan, calung, jaipongan. Kendang miboga peran penting pikeun dina ngatur irama lagu dina kasenian-kasenian nu kasebut. Kendang mangrupa alat musik nu boga fungsi pikeun ngatur wirahma, ieu nu ngalantarankeun kendang mangrupa indéks ayana wirahma dina kasenian bangréng. Leuwih jauh deui lantaran fungsina nu ngatur wirahma, kendang bisa jadi nu ngahubungkeun antara terebang jeung kasenian ronggég. Ieu hal lantaran kendang méré irama nu tangtu dina ngawirahmaan unsur seni gerak nyaéta ronggég dina kasenian bangréng.

Lian ti kitu ogé kendang boga filosofis ngeunaan kaéndahan jeung kasaimbangan. Ieu hal lantaran kendang dibagi jadi tilu bagian. Nu mimiti nyaéta kendang indung (bagéan kendang nu gedé), laju aya dua bagéan kendang anu leutik. Tina tilu bagéan ieu ngawangun hiji struktur nu ajeg pikeun ngahasilkeun wirahma. Di sagédéngkeun ti éta, ma'na kaajegan ieu bisa ditilik tina tali nu ngiket tina séwang-séwangan kendang. Ieu tali téh ilaharna dijieun tina kulit nu sarua jeung anu dipaké dina bagéan tatabeuhanna.

f. Buku Déba

Buku débaan mangrupa buku nu eusina salawatan pikeun Kanjeng Nabi Muhammad. Aktivitas ieu ilaharna disebut débaan, remen aya dina acara syukuran, atawa acara kaagamaan. Buku débaan dina ieu panalungtikan mangrupa indéks ayana kayakinan agama Islam. Ieu hal ogé luyu jeung salah sahiji fungsi tina kasenian bangréng nyaéta nyebarkeun agama Islam. lian ti kitu, bagéan débaan ieu kaasup kana périodisasi kasenian bangréng anu mimitina tina kasenian

gembyung, laju jadi kasenian terebang, tug nepi ayeuna mekar jadi kasenian bangréng.

g. Terebang

Terebang mangrupa alat inti nu dipaké dina kasenian, pangna kecap terebang ieu ogé dipaké dina ngaran kasenian bangréng anu hartina terebang jeung ronggég. Terebang nu digunakeun dina kasenian bangréng jumlahna aya lima (5), Alat ieu miboga rupa nu sarua jeung rebana, dijieun tina kulit munding atawa kulit sapi, sedeng cara maénkeunana nyaéta ditabeuh. Salaku alat inti dina kasenian bangréng, pakakas terebang mangrupa pakakas anu teu meunang henteu kudu aya dina seni bangréng, lantaran terebang mangrupa pakakas inti, seni bangréng moal bisa disebut bangréng lamun teu aya pakakas terebang,

4.1.3.3. Simbol dina Kasenian Bangréng

Dina bagéan simbol dibahas rupa-rupa tanda anu kaasup unsur semiotik simbol, di antarana.

a. Ngalungkeun Karémbong

Satuluyna méméh ronggég midangkeun igelna, juru baksa ngalungkeun karémbong pananda ronggég dihaturan ngigel di palataran. Karémbong mangrupa simbol tina kaéndahan jeung kaanggunan wanoja. Karémbong geus ilahar pakuat-kait jeung ronggég, malah mah aya nu nyebutkeun yén karémbong boga makna “ngirut” jajaka sangkan tuluy milu nari jeung ronggégna. Hartina, dina karémbong aya simbol superioritas wanoja, saupama ditilik ngagunakeun kacamata féminisme. Ku kituna karémbong ieu raket patalina jeung simbol-simbol nu bisa dibaca boh sacara idéologis, boh sacara subjék patandana. Salaku subjék patanda, karémbong nu dikalungkeun mangrupa simbol tina panghormatan ka ronggég nu baris ngajalankeun pancénna dina kasenian bangréng. Ronggég dina kasenian bangréng mangrupa instrumén anu penting, ongkoh dina pamilihan ngaran ieu kasenian ogé diselipkeun kecap ronggég, hartina sakitu pentingna ronggég dina kasenian “terebang jeung ronggég”. Tapi sagédéng ti éta dina ieu bahasan mah museur kana simbolis karémbong nu dikalungkeun ka ronggég.

c. Goong

Goong mangrupa alat rupaning kasenian nu dijieun tina logam atawa perunggu. Cara maénkeunna nyaéta ditabeuh ngagunakeun alat tabeuh. Goong ngawengku kana dua bagéan nu hiji nyaéta goonga sorangan (bagéan goong nu gedé), jeung bagéan goong nu leutik anu ilahar disebut kempul. Goong mangrupa alat kasenian khas Sunda, dina naskah Sang Hyang Siksa Kandang Karesian disebutkeun rupaning alat gamelan nu dijieun tina bahan logam, dina éta naskah Sunda kuna disebutkeun gangsa, goong, titil, canang, jeung céngcéng (Nurwansah, 2020, kc, 103).

Malah ku sababaraha panulis sajak kecap goong dipaké pikeun ngawakilan “Sunda”, saperti conto dina sajak *Sunda Tandang* yasana Yayat Héndayana kecap goong dipaké dina padalisan kahiji pikeun nyilokakeun urang Sunda. Ku lantaran kitu, goong dina kasenian bangréng mangrupa simbol tina kasenian Sunda. Di sagédéngéun ti éta, goong mangrupa simbol tina dualisme dina kahirupan. Dina ngajalankeun kahirupan di dunya, urang kudu maham ayana dualisme ieu, vertikal-horisontal, hideung-bodas, aya pati jeung bagja, aya dunya luhur jeung dunya handap. Ieu hal disilokakeun ku goong anu jumlahna aya dua.

d. Saron

Ieu instrumen ilahar aya di pulo Jawa jeung Bali kalayan laras pélog tujuh nada (Sukerta dina Astutik, 2019, kc, 25). Saron ieu mangrupa alat musik nu dijieun tina logam atawa perunggu, laju ditumpangkeun dina kayon anu boga pungsi pikeun résonator ogé. Cara nabeuh saron nyaéta panabeuh dicekel ku leungeun katuhu, sedeng leungeun kénca neken wilahan saron nu saméméhna geus ditabeuh, ieu téhnik ilahar disebutna téhnik pathét. Ku kituna, dina nabeuh saron perelu ayan inténsitas nu leuwih sangkan ngahudangkeun wirahna dina ngajalankeun musikna. Hal ieu nu ngalantarankeun saron dijadikeun simbol salaku pananda ayana kasaimbangan atawa inténsitas.

Saron nyimbolkeun kasaimbangan pikeun kahirupan sapopoé, kasaimbangan ieu bisa dihartikeun kana inténsitas. Harti tina inténsitas nyaéta wilangan waktu nu konsistén, ku kituna ieu hal raket patalina jeung kasaimbangan dina ngalakonan kahirupan, perlu ayana kasaimbangan anu inténs dijalanan ku manusa, hartina

dina ngajalankeun kahirupan kudu dibarengan ku kasaimbangan, disagédéngeun manusa ngudag matéril atawa dunyaw, manusa oge ulah mohokeun kahirupan di alam simpé.

e. Bonang

Bonang mangrupa salah sahiji waditra anu dijieun tina bahan pérak, logam, atawa beusi. Bonang kaasup kana waditra gamelan anu rupana ampir sarua jeung goong lantaran boga penclon. Bonang ditempatkeun dina ancak anu dijieun tina kakayon, laju dina ancakna aya benang pikeun neundeun bonangna. Ieu waditra ditabeuhna ku cara nakol penclonna. Ilaharna bonang dipasangkeun jeung Saron. Hartina, bonang mangrupa waditra panglengkep saron. Kecap bonang ogé kapanggih dina naskah *Sang Hyang Tatwa Ajñana*, kecap bonang punjul dina naskah kuna *Sang Hyang Tatwa Ajñana* nu ngajéntrékeun instrument goong jeung gangsa salaku alat music tabeuh. Dina naskah *Sang Hyang Tatwa Ajñana* disebutkeun yén bonang ngahiji jeung kecap barung jadi ‘bonang barung’. Dipakéna kecap barung dmaksudkeun kana fungsi pangbarung dina éta alat musik, sarua halna jeung bonang barung, atawa saron barung salaku papasangan tina bonang jeung saron (Koskoff 2008, 1336, 1380 dina Ilham Nurwansah, 2020, kc, 132).

Simbol maknawi nu bisa ditilik tina bonang nyaéta kasatiaan jeung kaajegan, ieu hal lantaran pakait jeung bonang éta sorangan nu bisa nyora nalika disimpen dina ancakna. Lian ti kitu, bonang mangrupa waditra pangbarung atawa panglengkep. Hal ieu disimbolkeun jadi kasatian lantaran ajeg jadi panglengkep dina runtuyan gamelang. Ku kituna dina kasenian bangréng, bonang jadi simbol kasatiaan. Di sagédéngeun ti éta, bonang boga pakuat-kait jeung sumebarna agama Islam di Indonésia. Ieu hal pakait jeung dipakéna bonang ku salah sahiji tokoh walisongo nepi ka kawentar ayana Sunan Bonang.

Bonang digunakeun pikeun nyebarkeun agama Islam, lantaran bonang boga kadeukeutan jeung masarakat budaya. Hal ieu ogé jadi hiji lolongkrang tina pamaknaan bonang éta sorangan sacara historis. Hartina, kasenian bangréng nu saméméhna dibahas boga peran pikeun nyebarkeun agama Islam, sedeng dina kasenian bangréng bonang mangrupa salah sahiji waditra, kitu deui bonang boga

peran dina sumebarna agama Islam lantaran di paké ku wali songo anu katelahna Sunan Bonang. Hal ieu nu ngalantarankeun panalungtik nempatkeun bonang salaku simbol tina kasatiaan lantaran bonang boga peran penting dina sumebarna agama Islam ti mangsa ka mangsa. Waditra bonang ilaharna kapanggih dina kasenian-kasenian daerah séjénna contona saperti di Jawa Tengah jeung Bali.

f. Lisah

Lisah atawa minyak keletik mangrupa cairan minyak nu dijieun tina kalapa nu sesedengna kolot. Lisah ieu miboga ciri seungit, laju hérang. Ilaharna ieu minyak dipaké pikeun gaganti minyak kayu putih. Lisah ngaluarkeun aroma nu seungit tur boga sipat nu hérang, hal ieu mangrupa simbol tina kasucian, sedeng seungitna nyilokakeun yén saban manusa kudu bisa ngajaga diri sangkan ngajaga diri tina hal-hal anu goréng, laju ngaranna tetep seungit atawa wangi. Hartina hérang jeung seungit ieu silih pakait yén kasucian mangrupa hal anu kudu disangking ku manusa sangkan boga ngaran anu seungit. Lisah miboga warna anu hérang tur ngaluarkeun aroma seungit.

g. Kopi

Kopi mangrupa salah sahiji jinis tatangkalan anu buahna ngarupa biji, laju diprosés jadi hiji kainuman. Saméméh jadi hiji kainuman, kopi ngaliwatan loba proses ti mimiti melak, mupuk, manén, moyan, nyangrai, laju nyeduh. Kiwari nginum kopi geus jadi hiji kabudayaan masarakat modern. Tapi disagédéngkeun éta kopi geus ilahar jadi panglengkep dina acara tradisi kabudayaan, salah sahijina nyaéta kasenian bangréng. Dina kasenian bangréng, kopi jadi panglengkep lumangsungna kasenian. Bahan panglengkep nu dimaksud nyaéta sasajén nu dijerona aya kopi. Ilaharna kopi pikeun sasajén diseduh teu make gula, atawa kopi pait, tapi aya ogé sasajén kopi nu make gula sangkan boga rasa amis. Hal ieu dumasar kana kumaha tujuan atawa pangharepan nu baris ditepikeun ngaliwatan sajénna, lantaran saenyana sajén boga siloka tina séwang-séwang unurna anu ngagambarkeun pangharepan.

Dina kasenian bangréng, kopi nu digunakeun nyaéta kopi nu amis jeung kopi nu pait. Hal ieu lantaran luyu jeung siloka tina kahirupan manusa anu dina ngajalanan hirupna pasti panggih jeung mamamis boh papait. Hartina, hirup téh mangrupa hiji puteran nu tangtu.

Dina ieu panalungtikan kopi kaasup simbol nu nyilokakeun kahirupan manusa nu muter lir roda. Sadédéngeun ti éta, kopi amis, jeung kopi pait jadi simbol tina dualisme nu nerap dina kahirupan. Dualisme ieu disimbolkeun ngaliwatan amis jeung pait. Anapon maksud tina dualisme ieu nyaéta Gusti téh nyiptakeun manusa dua jinis nyaéta lalaki jeung awéwé, laju dualisme ieu dimaksudkan kana hadé jeung goréng.

Leuwih jauh ti éta, dualisme ieu ogé pakait jeung réligiusitas, yén aya dunya luhur jeung dunya handap. Dunya luhur mangrupa dunya para déwa anu ngawengku kana Gusti katut malaikat-malaikatna, sedeng dunya handap nya dunyana manusa, alam nu ramé. Hartina ieu kopi geus nyilokakeun hubungan antara dunya luhur jeung dunya handap, antara manusa jeung hal-hal nu kudu dipercaya dina anggeman Islam. Hubungan antara dunya luhur jeung dunya handap ieu disebut hubungan vertikal.

h. Bakakak Hayam

Bakakak hayam mangrupa hayam utuh nu geus diberesihan jeroan jeung buluna, laju dibeuleum tanpa dipotongan. Hayam nu dipaké nyaéta hayam jago nu sesedengna geus kolot, hal ieu méré ma'na kaayaan manusa nu geus nyaho hadé jeung goréng. Hartina, manusa anu geus mimiti dicutat amal hadé jeung goréngna dina agama Islam. Ku kituna hayam nu dipilih nyilokakeun kaayaan manusa anu geus siap ngaliwatan kahirupan nu saenya-enyana kahirupan. Sanggeus hayam dipeuncit laju disiram ku cai panas sangkan babari nyabutan bulu hayamna, ieu ogé mangrupa siloka tina kaayaan manusa nu mopohokeun kahirupan dunya saperti harta, kahadéan rupa, jsté. Laju sabada buluna dicabut, hayam dibersihan jeroanna, ieu ogé méré ma'na kaayaan manusa nu meresihan haténa, meresihan kokotor nu nyababkeun cilaka.

Sabada diberesihan jeroanna, laju dipiceun kulit nu kasarna nyaéta kuku atawa cékéra. Prosés miceun cékéra atawa kulit kasarna ieu mangrupa siloka tina manusa nu tilar sakur ninggalkeun ngaran, jadi nu dicutat sakur amal hadé jeung goréngna hungkul. Manusa tilar dunya teu mawa harta, kakawasaan, jabatan, jeung hal-hal duniawi liana. Sabada kitu, hayam ngajanggélék jadi hayam nu beresih. Ieu hal ogé nyilokakeun kana pangharepan saban manusa anu miharep nandangan pati dina kaayaan anu beresih atawa *husnul khotimah*.

i. Rujak Kalapa

Rujak kalapa mangrupa serutan kalapa ngora nu dicampur jeung gula beureum. Saenyana rujak kalapa sarwa jeung és kalapa ngora nu make gula beureum, bédana nyaéta sakur teu make és hungkul. Dina kabudayaan Jawa, rujak kalapa asalna ti daérah Jepara anu disebutna *rujak degan*. Rujak kalapa méré ma'na pangharepan pikeun manusa sangkan kahirupanana amis. Lian ti kitu ogé aya pangdo'a nu digambarkeun ngaliwatan kalapana éta sorangan. Kalapa mangrupa buah nu loba mangpaatna, tina buahna, daunna, kakayonna, nepi ka batok kalapana ogé remen dimangpaatkeun dina kahirupan sapopoé. Ku kituna rujak kalapa ieu mangrupa simbol tina manusa nu mangpaat pikeun dirina sorangan, papadana, jeung alam, tina hal éta geus tinangtu kahirupan nu mamanisna bakal kasangking ku pribadi manusa.

4.1.4. Ajén Étnopédagogi dina Kasenian Bangréng di Kacamatan Cilawu Kabupatén Garut

Étnopédagogi kasundaan bisa kasampak ngaliwatan aktivitas-aktivitas nu nyampak, sabada dibolékérkeun pama'naan tina unggal runtuyanna. Sanajan dina kasenian bangréng ngawengku kana tilu struktur nyaéta runtuyan, pakakas, jeung panglengkep, tapi tina tilu struktur ieu, runtuyan kasenian bangréng kapaluruh leuwih luyu lantaran pama'naanna kapaluruh ngaliwatan lalakon. Lian hal jeung dua struktur lianna nyaéta pakakas jeung panglengkep anu wujudna mangrupa benda, pama'naanna ogé sakur bisa ditilik ngagunakeun kacamata sémiotik, anu kadieunakeun ku panalungtik dianalisis ngagunakeun sawangan Piercean. Sedeng dina runtuyan mah pama'naanna dipunjulkeun ngaliwatan lakon, sakumaha étnopédagogina éta sorangan anu remen dinarasikeun salaku polah atawa ketak manusa. Ieu di handap mangrupa pedaran nu ngabuktikeun yén dina kasenian bangréng kapaluruh polah-polah manusa anu nyoko kana étnopédagogi kasundaan.

4.1.4.1 Trisilas dina Runtuyan Kasenian Bangréng

Dina tri-silas unsur-unsur pangwangunna ngawengku kana silih asah, silih asih, jeung silih asuh. Tilu unsur ieu kapanggih dina kasenian bangréng anu ngawengku kana runtuyan, pakakas, jeung panglengkep kasenian bangréng. Dina

runtuyan kasenian bangréng unsur trisilas nu kapanggih nyaéta dina tatalu, ngalungkeun karémbong, laju ronggég. Hal ieu dumasar kana pamanggih panalungtik nu geus diteumbrakkeun ngaliwatan tabél 4.4 ieu di handap:

Tabél 4.4

Unsur Tri-Silas dina Runtuyan Kasenian Bangréng

No	Runtuyan Kasenian Bangréng	Tri-Silas		
		Silih Asah	Silih Asih	Silih Asuh
1	Tatalu			
2	Ngalungkeun Karémbong			
3	Ronggég			

Unsur tri-silas nu mimiti kapanggih nyaéta dina bagéan tatalu nu museur kana silih asah. Nu kadua nyaéta bagéan ngalungkeun karémbong nu unsurna museur kana silih asih. Laju bagéan ronggég nu unsurna museur kana silih asuh. Anapon pedaranna nyaéta saperti kieu.

1) Silih Asah dina Tatalu

Dina tatalu unsur tri-silas nu ngarujuk nyaéta silih asah, ieu hal lantaran silih asah mangrupa harti lian tina atikan. Hartina dina silih asah ieu aya prosés silih seukeutan pangaweruh. Wangenan nyeukeutan pangaweruh sarua jeung hartina jalma nu boga kanyaho méré nyaho ka jalma nu teu boga kanyaho. Silih Asah nya éta paripolah manusa Sunda nu museur kana kualitas mikir manusa. Silih asah nya éta silih tambahan kanyaho, nyeukeutan pangaweruh, tambahan pangalaman pikeun ngaronjatkeun kualitas mikir dina ngungkulan tantangan atawa masalah nu disanghareupan. Anapon pakaitna jeung bagéan tatalu nyaéta prosés tatalu mangrupa paméré tanda yén kasenian bangréng bakal lumangsung. Tatalu mangrupa iber nu ditepikeun ngagunakeun instrument musik, anapon instrumén musik nu ilaharna dipaké pikeun tatalu nyaéta goong, atawa tabeuhan séjénna nu sakirana bakal kapireng. Dina bagéan ieu, aya prosés méré ibar atawa méré kanyaho yén bakal lumangsungna acara kasenian bangréng. Ku ayana prosés méré nyaho ieu nu ngalantarankeun tatalu asup kana unsur silih asah. Lian ti kitu, tatalu mangrupa pagetrunkna dua rupa benda anu hartina ieu bisa disimbolkeun kana

aktivitas silih asah. Hal ieu nu ngalantarankeun tatalu asup kana unsur silih asah dina Tri-Silas.

2) Silih Asih dina Ngalungkeun Karémbong

Dina bagéan ngalungkeun karémbong aya simbol nu ditepikeun yén karémbong téh mangrupa gambaran tina kaéndahan. Sedeng disagédéngeun éta, karémbong ieu dikalungkeun ka wanoja. Hartina dina prosés ieu aya ma'na nu bari ditepikeun pakait jeung kaistiméwaan wanoja, nempatkeun wanoja dina posisi nu dipihormat. Dumasar kitu, bagéan ngalungkeun karémbong raket patalina jeung sikep silih asih. Hal ieu lantaran dina unsur silih asih museur kana paripolah mikaasih ka sasama anu dipunjulkeun ngaliwatan tata cara ngahormatan wanoja. Lian ti kitu, karémbong mangrupa lambang tina idéologis *féminisme* nu dipaké ku ronggég. Ku ayana faham féminism nu diterapkeun ieu geus tinangtu ngawakilan sikep silih asih pikeun sasama wanoja. Kajaba ti éta dina kasenian bangréng, ronggég salaku wanoja kacida dipihormat sabab dina ngaronggégna dipahing aya gerakan érotis, kajaba patoél-toél jeung jajaka. Hal ieu nunjulkeun yén kasenian bangréng jauh tina objéktifikasi tubuh wanoja. Dumasar kana pedaran-pedaran ieu, bagéan ngalungkeun karémbong ka ronggég asup kana unsur silih asih. Silih asih miboga harti silih mikaasih, mihémah, mikanyaah, hal ieu museur kana kahirupan individu jeung individu lianna, individu jeung kelompok, kelompok jeung kelompok.

3) Silih Asuh dina Ronggég

Dina tahapan ieu kasenian bangréng mimiti munjulkeun bagéan seni gerakna nyaéta ronggég. Ilaharna kasenian ronggég raket patalina jeung érotisme, seksualitas, jeung objéktifikasi tubuh. Lian hal jeung ronggég dipaké dina kasenian bangréng. Ronggég dina kasenian bangréng mah pamiarsa nu milu ngigel dipahing patoél awak, malah mah gerakanna gé dipahing érotis. Hal ieu dilakonan sangkan ngajauhkeun penari tina hal-hal nu teu diarepkeun, atawa leuwih jauhna pikeun nangtayungan penari tina rupaning résiko nu teu hadé. Lian ti kitu, aturan ieu ogé kaasup jadi prinsip dina kasenian bangréng, lantaran pakait jeung unsur agamis nu dibawa dina kasenian bangréng. ku ayana aturan nu nangtayungan ieu sacara teu langsung geus ngajalankeun polah nu aya dina unsur tri-silas nyaéta silih asuh. Ieu hal lantaran ku ayana aturan ieu méré tangtayung

atawa ngalindungan penari ronggeng tina hal-hal nu kumaonam. Prinsip tina silih asuh nyaéta silih méré rasa aman pikeun sasama manusa, ku kituna prinsip méré rasa aman ieu luyu jeung aturan ronggeng dina kasenian bangréng.

4.1.4.2. Catur Jati Diri Insan dina Runtuyan Kasenian Bangréng

Catur jati diri insan dina runtuyan kasenian bangréng kapanggih dina ijab kobul, tatalu, débaan, laju dina acara ronggeng. Ieu hal ditunjulkeun ngaliwatan tabél 4.5,

Tabél 4.5

Catur Jati Diri Insan dina Runtuyan Kasenian Bangréng

No.	Runtuyan Kasenian Bangréng	Catur Jati Diri Insan			
		Pengkuh Agamana	Luhung Élmuna	Jembar Budayana	Rancagé Gawéna
1.	Ijab kabul				
2.	Tatalu				
3.	Débaan				
4.	Ronggeng ngigel				

1) Jembar Budayana dina Ijab Kobul

Ijab kobul ngandung unsur jembar budayana, ieu hal lantaran prosési ijab kobul mangrupa prosési ménta ijin atawa méré ibar ku cara ngabakar menyan pikeun karuhun. Ku ayana prosési ieu hartina rombongan kasenian bangréng teu mohokeun yén moal aya kasenian bangréng di jaman kiwari mun teu aya jaman bihari. Luluhur nu dimaksud nyaéta ngarujuk kana manusa-manusa di jaman bihari. Sanajan kadéngéna mistik, tapi séwang-séwang masarakat miboga cara pikeun ngajénan kana produk kabudayaan nu dihasilkeun ku manusa jaman baheula. Sagédéngéun ti éta, bangréng mangrupa produk kabudayaan nu dihasilkeun ngaliwatan pola pikir manusa. Ku kituna, rombongan kasenian bangréng perlu nerapkeun ijab kobul ieu sangkan teu poho kana polah pikir nu geus nyiptakeun ieu kasenian bangréng. dumasar kana bahasan ieu bagéan ijab kobul asup kana unsur catur jati diri insan anu museur kana jembar budayana. Ieu hal lantaran jembar budayana ditandaan ku kasadaran manusa nu ngajénan kana produk budaya katut saha nu ngamimitianna. Jembar budayana mangrupa kualitas

kecerdasan emosional, miboga wawasan nu lega, wijaksana, manusiawi, agamis (*religius*), teu gagap budaya, miboga jati diri budaya (sadar kana budayana sorangan), tur bisa narima ayana budaya séjén, ieu patali jeung moral manusa ka diri pribadina jeung ka papada manusa. Hartina ieu kasenian bangréng geus luyu kana oriéntasi étnopédagogi kasundaan anu museur kana catur jati diri insan ngaliwatan ijab kobul.

2) Luhung Élmuna dina Tatalu

Tatalu mangrupa aktivitas méré ibar ayana kasenian bangréng nu baris dilaksanakeun. Hartina dina tatalu ieu méré ma'na 'panggeuing', anu laju 'panggeuing' ieu dihartikeun kana hal-hal lian saperti panggeuing kana ayana waktu. Manusa nu boga kasadaran kana waktu mangrupa manusa nu boga kacerdasan kognitif, ieu hal lantaran anjeunna bisa ngukur kana hadé jeung bener, boga kadisiplinan, boga kalungguhan dina widang élmu pangaweruh. Manusa nu boga kalungguhan élmu pangaweruh ilaharna boga tata cara ngatur waktuwana sorangan, lantaran waktu nu dipaké ku anjeunna téh dipaké kana hal-hal nu mangpaat. Ku kituna tatalu anu méré harti 'panggeuing' ieu luyu jeung unsur luhung élmuna, lantaran manusa nu luhung élmuna ditandaan ku ayana kasadaran kana waktu,. Lian ti kitu jalma nu boga kalungguhan dina pangélmuan ilaharna boga panggeuing keur dirina sorangan.

3) Pengkuh Agamana dina Débaan

Débaan mangrupa prosés pupujian nu disanggakeun pikeun Nabi Muhammad, sedeng pupujian ieu dihaleuangkeun laju dihiringan ku instrumén musik nu aya dina kasenian bangréng. pakait jeung éta, geus tinangtu bagéan débaan ieu asup kana pengkuh agamana. Ieu hal lantaran dina débaan ieu ngalibatkeun hubungan batin manusa jeung Nabina. Anapon débaan ieu saenyana boga tujuan pikeun mikanyaho riwayat Nabi Muhammad. Hartina bagéan débaan ieu leuwih ngadeukeutkeun deui hubungan spiritualitas antara umat jeung Nabina. Salah sahiji nu nunjulkeun kayakinan dina agama Islam nyaéta mikanyaho riwayat Nabi Muhammad, laju ngajadikeun Anjeunna salaku conto pikeun ngalumangsungkeun kahirupan. Ngaliwatan Nabi Muhammad, umat Islam boga cepengan pikeun ngajalankeun hirup sapopoé nu luyu jeung aturan-aturan Gusti.

Ku kituna, ngaliwatan Nabi Muhammad manusa bisa nerapkeun ibadahna. Dumasar kitu prosés débaan ieu asup kana unsur pengkuh agamana lantaran raket patalina jeung kayakinan umat Islam ka Nabi Muhammad.

4) Rancagé Gawéna dina Ronggég Ngigel

Dina kasenian bangréng, ronggég mangrupa struktur nu penting dina ngawangun kasenian ieu. Ronggég nyaéta seni gerak nu dilakonan ku penari, hartina penari ieu mangrupa profési. Pon citra penari dina kasenian ronggég raket patalina jeung objéktifikasi wanoja. Anapon kitu, dina kasenian bangréng citra séksisme ieu diteunggar lantaran ayana aturan-aturan nu lumaku dina kasenian bangréng. Ku disebutna penari salaku profési hal ieu geus luyu jeung prinsip rancagé gawéna, ieu hal lantaran pakait jeung polah manusa nu boga kaparigelan émosional, laju boga kalungguhan dina étos kerja. Lian ti kitu, ronggég mangrupa seni gerak nu hartina ngabutuhkeun karancagéan dpikeun awakna. Ku kituna bagéan ronggég dina kasenian bangréng asup kana unsur rancagé gawéna.

4.1.4.3. Gapura Panca Waluya dina Runtuyan Kasenian Bangréng

Dina runtuyan kasenian bangréng ogé kapanggih ayana unsur gapura panca waluya, ieu hal ditunjulkeun ngaliwatan tabél 4.6 anu nuduhkeun ayana unsur gapura panca waluya. Dina gapura panca waluya ieu nuduhkeun ma'na yén manusa nu sampurna geus tinangtu bakal asup kana gerbang kasampurnaan nu dirojong ku lima pilar nyaéta cageur, bageur, bener, pinter, singer. Anapon dina runtuyan kasenian bangréng ogé kapanggih ngaliwatan ieu tabél di handap:

Tabél 4.6

Gapura Panca Waluya Dina Runtuyan Kasenian Bangréng

No	Runtuyan Kasenian Bangréng	Gapura Panca Waluya				
		Cageur	Bageur	Bener	Pinter	Singer
1.	Ijab kabul					
2.	Tatalu					
3.	Bubuka					
4.	Ngalungkeun saléndang					
5.	Ronggeng					
6.	Débaan					
7.	Hiburan					

1) Ijab Kobul minangka Karakter Cageur

Dina prosési ijab kobul aya unsur cageur, ieu hal pakait jeung kasadaran manusa nu séhat sacara akal jeung batiniahna. Ijab kobul mangrupa prosés nyaéta izin ka bangsaning karuhun. Hartina rombongan kasenian bangréng boga kasadaran sacara akal jeung batiniahna ngaliwatan prosési ménta izin ieu. Hal ieu lantaran manusa nu cageur boga kasadaran kana ayana jaman baheula anu ditandaan ku karuhun. Ku kituna, rombongan kasenian bangréng perelu nerapkeun prosés ijab kobul ieu lantaran jadi hiji bentuk kasadaran manusa kana pentingna ngajénan karuhun salaku ujud tina kareueus kaciptana hiji kabudayaan.

2) Tatalu minangka Karakter Pinter

Tatalu mangrupa ciri atawa tanda manusa nu pinter, ieu hal lantaran pakait jeung intelektualitas manusa nu bisa jadi panggeuing dina kateuhadéan sangkan jadi kahadéan. Dina tatalu ieu saméméhna geus dibahas yén tatalu mangrupa tanda bakal lumangsungna acara kasenian bangréng. Hartina aya manusa nu daék jadi panggeuing pikeun manusa séjénna sangkan bisa nyaksian acara kasenian bangréng. Dumasar kitu tatalu asup kana unsur pinter lantaran jalma nu ngageuingkeun boga pangaweruh nu leuwih batan jeung jalma nu digeuingkeunna. Hadéna, hal éta dilakonan sacara ikhlas kalayan mandang tatalu ieu jadi hiji kawajiban sabab bagéan tatalu ieu asup kana runtuyan kasenian bangréng.

3) Bubuka minangka Karakter Bener

Bener mangrupa kaayaan manusa nu tumut kana aturan, boh aturan agama, boh aturan nu nguger dina kahirupan masarakat. Hal ieu ditandaan ku ayana paripolah manusa nu disiplin, nu puguh éntép seureuhna, leuwih jauh ti éta ilaharna sikep bener ieu ditandan ku paripolah manusa nu leuwih ka-struktur dina ngajalanan pola hirupna. Prosés bubuka ieu nandakeun struktur nu puguh dina kasenian bangréng, hartina ieu kasenian bangréng téh boga struktur nu pasti anu dimimitian tina ijab kobul, tatalu, laju bubuka. Ku kituna bagéan tina bubuka ieu kaasup kana unsur bener lantaran bubuka nandakeun struktur nu puguh. Lian ti kitu, sagédéngéun ti éta, prosés bubuka eusina ngahaleuangkeun tembang Kembang Dadung anu ditujukeun pikeun luluhur atawa karuhun, jadi hal bener nalika aya ketak pikeun ngajén.

4) Ngalungkeun Karémbong minangka Karakter Bageur

Ngalungkeun karémbong mangrupa simbolis tina dipancénkeunna penari, dina hal ieu katangtuan ronggég geus diuger ku aturan nu sakumaha saméméhna dipedar. Ngalungkeun karémbong ieu dilakonan ku pupuhu kasenian bangréng ka penari ronggég. Ku lantaran tina karémbong ieu penari jadi ronggég nu ditangtayungan ku ugeran, ayana sikep manusa anu bageur nu dituduhkeun ku rombongan kasenian bangréng. Hal ieu ogé museur kana aturan-aturan nu saenyana ngauntungkeun penari ronggég, lantaran mahing patoélna lalaki jeung awéw, kitu deui tina gerakanna ogé dipahing érotis. Hal éta jadi hiji kauntungan pikeun penari ronggég sabab hartina penari ronggég bakal kahindar kana hal-hal nu goréng, lian ti kitu ogé kaasup kana ngajalankeun saréat yén lalaki jeung awéwé nu lain muhrimna teu meunang patoél.

5) Ronggég minangka Karakter Singer

Dina gapura panca waluya, bagéan ronggég tina runtuyan kasenian bangréng museur kana unsur singer. Singer mangrupa paripolah manusa nu aktif tur kréatif, polah manusa nu boga kaparigelan sacara émosional. Dina bagéan kasenian ronggég ieu geus tinangtu penari ronggég ngabutuhkeun kamampuh pikeut nyipta gerakan nu luyu jeung hiringan musik. Singer ditandaan ku pola manusa nu kréatif. Dina hal ieu penari teu sagawayah ngigel, kudu nyurup jeung hiringan musik. Ku kituna, penari mangrupa ciri pananda polah manusa nu siger, nu kréatif. Hartina dina ieu kasenian bangréng, ronggég asup kana unsur singer lantaran singer ieu dipunjulkeun ku penari nu bisa ngolah gerak kalayan anggun tur nyurup jeung hiringan musik.

6) Débaan minangka Karakter Bener

Dina unsur gapura panca waluya, bagéan débaan ieu asup kana ajén bener. Ieu hal lantaran débaan mangrupa pupujian nu disanggakeun pikeun nabi urang saréréa nyaéta Nabi Muhammad SAW. Lain harti leuwih muji Nabi batan Gusti, tapi pupujian ieu téh dimaksudkeun sangkan teu mohokeun riwayat Nabi Muhammad, sabab panutan nu kudu ku umat manusa tungturkeun pakait jeung polah hirup salaku umat Islam nyaéta Nabi Muhammad SAW. Hartina, kucara ngahaleuangkeun pupujian, sacara teu langsung geus nyumponan salah sahiji pilar tina gapura panca waluya nyaéta bener. Unsur bener dina gapura panca waluya

ditandaan ku polah manusa nu tumut kana aturan nu lumaku, kitu deui ngajalanan saréat agamana. Bagéan débaan ieu téh kaasup kana polah manusa nu ngajalanan saréat agama Islam lantaran sarua jeung hartina maca riwayat Nabi Muhammad pikeun dijadikeun conto dina ngajalanan kahirupan.

7) Hiburan minangka Karakter Singer

Dina bagéan hiburan ieu masarakat nu lalajo disumanggakeun pikeun milu ngigel, hartina pamiarsa bisa nembarkkeun kaparigelanna dina hal seni gerak. Sanajan pamiarsa nu ngigel teu bisa disebut penari ogé hartina ayana réspon nu punjul nalika ngadéngé hiringan musik, anu geus tinangtu bakal nyurupkeun gerakanna jeung hiringan musik. Tina hal éta kréatifitas pamiarsa bakal punjul, anu mana hal ieu nunjulkeun polah singer. Ku kituna, dina bagéan hiburan ieu asup kana unsur singer dina gapura panca waluya. Salian ti éta, acara hiburan ieu mangrupa hasil pamekaran tina périodisasi kasenian bangréng. Kasenian bangréng anu mimitina sakur jadi alat pikeun nyumbarkeun agama Islam ieu diselipan hiburan sangkan ngirut masarakat, laju sangkan bisa tuluy ngalumangsungkeun kasenian bangréng di mangsa-mangsa kahareupna. Ieu hal mangrupa ujud tina unsur singer lantaran nyelipkeun hiburan dina acara kasenian nu disanggakeun pikeun nyebarkeun agama Islam mangrupa hiji kréatifitas. Kitu deui kauntungann atina nyelipkeun bagéan hiburan ieu nyaéta sangkan ngirut masarakat, tur salah sahiji tarékah pikeun ngigelan jaman anu kadieunakeun leuwih ngutamakeun hiburan.

Dumasar kana pedaran diluhur, hartina kasenian bangréng geus nyumponan kawangunna manusa nu masagi anu ditandaan ku ayana gapura panca waluya. Hartina ieu kasenian bangréng téh ngandung ajén-inajén nu nyampak dina atikan Sunda anu museur kana étnopédagogi kasundaan. Ku kituna, kasenian bangréng bisa diulik kalayan péso panalungtikan étnopédagogi kasundaan, hal ieu dilakonan sabada struktur geus dibalukarkeun, laju diulik sémiotikana lantaran tina sémiotika ogé bakal kagambar ma'na anu stuluyna nerap dina étnopédagogi kasundaan. Pikeun leuwih nyumponan deui, bakal diébréhkeun yén dina kasenian bangréng ogé nyangkaruk ajén moral, hal ieu lantaran sambungan tina gapura panca waluya.

4.1.4.4. Ajén Moral dina Runtuyan Kasenian Bangréng

Dina kasenian bangréng nyampak ajén inajén nu museur kana moralitas manusa, ieu hal ogé bisa kabuktian tina ugeran dina bagéan ronggengna. Anapon kitu, bagéan-bagéan lianna ogé sabada dibalukarkeun ma'nana ngaliwatan péso sémiotika sawangan Piercean kapanggih ajén moralna. Anapon hal ieu bisa ditilik dina tabél 4.7 anu nunjulkeun ajén moral dina runtuyan kasenian bangréng:

Tabél 4.7

Ajén Moral Dina Runtuyan Kasenian Bangréng

No	Runtuyan Kasenian Bangréng	Ajén Moral					
		MMT	MMP	MML	MMA	MMW	MMLB
1.	Ijab kabul						
2.	Tatalu						
3.	Bubuka						
4.	Ngalungkeun saléndang						
5.	Ronggeng						
6.	Débaan						
7.	Hiburan						

Keterangan:

MMT : Moral Manusa ka Gustina

MMP : Moral Manusa ka Pribadi

MML : Moral Manusa ka Papada

MMA : Moral Manusa ka Alam

MMW : Moral Manusa Ka Waktu

MMLB : Moral Manusa nu Ngahontal Kasugemaan Lahir jeung Batin

1) MMA dina *Ijab Kobul* jeung *Bubuka*

Ijab kobul kaasup kana ajén moral manusa ka alam (MMA), ieu hal lantaran sakumaha nu geus dijéntrékeun yén ijab kobul téh prosés ménta izin ka karuhun. Pakait jeung éta, saenyana karuhun ieu boga patali jeung sistem kabudayaan nu sacara teu langsung bakal miara kaayaan alam. Hal ieu pakait jeung karuhun ieu sorangan dihartikeun kana ugeran-ugeran nu geus ngabudaya. Samisal dina istilah leuweung larangan, anu hartina aya hiji leuweung nu teu meunang ditincak ku manusa. Mun ditilik mah istilah leuweung larangan ieu téh raket patalina jeung mistisisme. Anapon kitu saupama ditilik ngagunakeun tiori ékologi budaya mah leuweung larangan téh kaasup kana stratégi budaya pikeun ngajaga alamna ngaliwatan dogma nu tuluy lumangsung sacara turun- tumurun.

Ku kituna, prosési ménta izin ka karuhun ogé salah sahiji ujud tina moral manusa ka alam, lantaran pakait jeung sistem kabudayaan manusa sacara

gembleng anu mana di antarana aya unsur ngariksa tur ngajaga alam. Balik deui kana leuweung larangan éta sorangan ditilik tina mistisisme mah enya, tapi sagédéngeun ti éta saupama alam dina hal ieu diwakilan ku leuweung nu teu meunang ditincak ku manusa, geus tinangtu alam éta sorangan bakal kajaga. Ieu hal ogé pakait jeung kajian ékologi budaya nu museurkeun alama kana polah kabudayaan manusa. Dumsar kitu, ijab kobul mangrupa pananda ayana ajén moral manusa ka alam (MMA) dina kasenian bangréng.

Jaba ti ijab kobul, MMA diébréhkeun oge ku tahap Bubuka. Dina bubuka, prosés nu dijalankeun nyaéta nembangkeun kawih kembang dadung anu disanggakeun pikeun luluhur. Sarua jeung bagéan ijab kobul, dina bagéan bubuka ieu méré harti ngajénan ka luluhur nu geus jadi cepengan pageuh dina ngajalankeun kabudayaan. Sedeng pakaitna jeung moral manusa ka alam nyaéta ma'na nusarua jeung bagéan ijab kobul. Ayana rasa ngajénan ka luluhur nu geus jadi patokan kabudayaan téh hartina geus maluruh kaasup kana hubungan manusa jeung alam. Lian ti kitu ogé manus anu ngahormat ka luluhur mangrupa manus anu boga kasadaran kana kawilayahanna. Ku kituna dina bagéan bubuka ieu pananda ayana moral manusa ka alam (MMA). Moral manusa ka alamna, ditandaan ku kasadaran manusa kana kaayaan alam, ékologi/ékosistem, jeung sistim kawilayahan, sikep nu nandakeun mulasara alam, ningkatkeun kualitas wilayahna.

2) MMW dina Tatalu

Aktifitas tatalu ieu pakait jeung pananda waktu yén kasenian bangréng bakal lumangsung. Hartina tatalu ieu mangrupa panggeuing kana waktu, anapon waktu nu dimaksud nyaéta waktu mimiti bakal ayana prosés bubuka dina kasenian bangréng. Dumasar kitu, tatalu asup kana ajén moral manusa kana waktu (MMW). Hal ieu lantaran dina tatalu téh boga unsur nu mawa manusa kana kasadaran yén waktu téh bakal tuluy lumangsung. Lian ti kitu ogé, pamaknaan tina tatalu ieu ngageuingkeun manusa nu meureun ngabalieur dina kanikmatan dunya, laju digeuingkeun sangkan boga fokus jeung udagan nu tangtu. Hal éta dilambangkeun ku tatalu nu ngageuingkeun pamiarsa anu datang pikeun nyaksian kasenian bangréng, tapi fokusna kabagi kana hal séjén, ku kituna perlu ayana bagéan tatalu.

Dumasar kitu tatalu salaku pananda bakal lumangsungna kasenian bangréng geus minuhan ma'na anu museur kana ajén moral manusa kana waktu (MMW).

3) MML dina Ngalungkeun Karémbong

Dina bagéan ngalungkeun karémbong ieu pananda moral manusa ka papada (MML). Hal ieulantaran dina ngalungkeun karémbong aya ma'na anu pakait jeung ajén moral manusa ka papada. Ngalungkeun karémbong mangrupa simbolis yén penari ronggég geus ditangtayungan ku papada manusa di sabudeureunna anumana hal ieu ngacu kana rombongan kasenian bangréngna. Dina bagéan ngalungkeun karémbong ieu miboga sababaraha lapisan anu ngarujuk kana ajén moral manusa ka papada (MML). Lapisan mimiti nyaéta tina prosési ngalungkeunna éta sorangan, laju lapisan kadua nyaéta simbol tina karémbongna. Dua lapisan ieu ngahubungkeun penari salaku profési nu diajénan. Lapisan kahiji dina prosési ngalungkeun, prosés ieu méré ma'na penari nu ditangtayungan ku rombongan kasenian bangréng dina ngajalankeun tugasna salaku ronggég. Lapisan kadua nyaéta ma'na nu dicokot tina karémbongna éta sorangan anu méré harti kalungguhan wanoja. Dua lapis ieu anu satuluyna jadi benang pikeun ngaitkeun ajén moral manusa ka papada manusa (MMM).

Moral manusa ka papada manusa (MMM) ditandaan ku ayana sikep atawa polah manusa nu ngajénan, tur boga rasa paduli ka sasama manusa. Dina kontéks kasenian bangréng khususna bagéan ngalungkeun karémbong, geus ngawangun citra anyar pikeun penari ronggég. Sakumaha nu geus dibahas saméméhna yén penari ronggég boga citra nu teu hadé, deukeut jeung séksualitas, anu mana hal ieu bakal jadi kahéngkérangan pikeun penari. Sedeng dina kasenian bangréng, ronggég ditangtayungan ku ugeran-ugeran anu matok, laju mahing hal-hal anu bakal numuwuhkeun objéktifikasi tubuh penari. Tina hal ieu, kasenian bangréng geus nyumponan salah sahiji ajén moral, nyaéta moral manusa ka papada manusa (MMM).

4) MMP dina Ronggég

Sanggeus penari dikalungan ku karémbong, laju prosés kasenian ronggég dikawitan. Dina bagéan kasenian ronggég, nunjulkeun ayana ajén moral manusa ka diri pribadina. Hal ieu kabuktian ku penarina éta sorangan. Ronggég

mangrupa seni tari anu dilakonan ku profési penari, tina profési ieu geus jadi hiji bukti yén ronggég ngandung ajén moral manusa ka pribadina (MMP). Moral manusa ka dirina patali jeung sikep atawa karakter manusa nu pakait jeung manusa salaku individu. Hal ieu miboga ciri pananda tina manusa nu basajan, jujur, wanian, undak usuk atawa tatakrama, bageur, pinter, adil, jeung mikacinta lemah caina. Moral manusa ka dirina ogé ditandaan ayana sikep manusa nu teu weléh diajar sangkan ningkatkeun kualitas SDM (Sumber Daya Manusia), jeung SDI (Sumber Daya Insani). Penari nu ngalakonan profésina mangrupa ciri manusa nu wanian, tur pinter, hartina penari ieu geus munjulkeun sikep wanina lantaran aya kadaék pikeun ngalumangsungkeun hirup ngaliwatan profésina salaku penari.

5) MMT dina Débaan

Ajén moral manusa ka Gustina kapanggih dina bagéan débaan, hal ieu lantaran débaan mangrupa prosés ngadeukeutkeun polah hirup nu sarua jeung Nabi Muhammad. Hartina pikeun umas Islam khususna patokan polah hirup nu bener, nu tumut kana ajaran Islam nyaéta paripolah Nabi Muhammad. Ku kituna, ku cara neuleuman riwayat nabi ngaliwatan débaan ieu geus kaasup kana ajén moral manusa ka Gustina. Lantaran pikeun ngajalankeun ibadah ka Gusti, geus jadi kawajiban ngajadikeun Nabi Muhammad salaku patokan dina polah ibadahna. Hal ieu anu ngabuktikeun yén bagéan débaan dina runtuyan kasenian bangréng leuwih nyoko kana ajén moral manusa ka Gustina (MMG). Moral manusa ka Gustina nyaéta sikep atawa paripolah manusa nu tuhu kana agemanana, kana papagon Gustina, miboga sikep multikulturalisme.

6) MMLB dina Hiburan

Dina bagéan hiburan ieu pamiarsa nu nonton kasenian bangréng disumanggakeun pikeun milu nari. Hartina pamiarsa nu milu ngigel ieu saenyana keur ngaluarkeun kamampuhna dina hal éstétika. Hal ieu lantaran dina nari, sok sanajan lain penari geus tinangtu kudu nyurupkeun gerakanna jeung musik sangkan kacipta hiji kaéndaah seni. Sacara teu langsung, pamiarsa nu milu ngigel boga hiji kacerdasan éstétika. Lian ti kitu, ku ayana ugeran anu mahing ayana gerakan nu éksotik, laju dipahing ayana objéktifikasi tubuh penari ronggég anu satuluyna aturan ieu dijalankeun ku pamiarsa, geus numuwuhkeun kasadaran étika. Hartina sacara teu langsung pamiarsa nu milu ngigel ieu boga kasadaran

étika. Dumasar kitu, bagéan hiburan ieu asup kana ajén moral manusa dina nyumponan kasugemaan lahir jeung batinna (MMLB). Moral manusa dina nyumponan kasugemaan lahir jeung batinna nyaéta sikep atawa polah manusa nu nyumponan kabutuhan lahir jeung batinna, ieu ditunjulkeun ngaliwatan sikep kasadaran étika jeung éstétika.

4.1.4. Fungsi Sosial Kasenian Bangréng di Kacamatan Cilawu Kabupatén Garut

Sabada didadarkeun ngeunaan struktur, semiotik jeung ajén étnopedagogi anu nyangkaruk dina kasenian bangréng, dina bagian ieu bakal dipedar fungsi sosial anu nyampak tina kasenian bangréng. Upama ditilik tina sawangan élmu folklor, kasenian bangréng mangrupa salasahiji produk tina folklor satengah lisan, sabab ieu kasenian mangrupa produk budaya anu ngahasilkeun gerak, sora, jeung wirahma. Unggal budaya tangtuna miboga fungsi sosial keur masarakat di sabudeureunna Sakumaha disebutkeun ku Bascom (Dina Danandjaja, 1994. kc. 19) yén folklor téh miboga opat fungsi nya éta, 1) salaku sistem proyeksi; 2) salaku alat ngesahkeun pranata-pranata jeung lembaga-lembaga kabudayaan; 3) salaku alat atikan; jeung 4) salaku alat keur maksa jeung ngawas sangkan norma-norma masarakat kudu dijalankeun ku anggotana. Kitu oge kasenian bangréng, tangtuna karuhun baheula ngawariskeun kasenian bangréng téh teu samanéa, sakumaha disebutkeun di awal-awal yén ayana bangréng téh asalna tina terebang jeung ronggeng. Terebang mangrupa sarana keur nyebarkeun ajaran agama Islam, jeung ronggeng mangrupa sarana hiburan masarakat harita dugi ka kiwari. Sangkan masarakat leuwih kairut, laju terebang jeung renggong téh diadumaniskeun jadi kasenian bangréng. Sangkan leuwih jéntré, di handap baris dipedar ngeunaan fungsi sosial anu kapanggih dina kasenian bangréng.

1) Fungsi Hiburan

Kasenian bangréng, geus pasti jadi sarana pikeun hiburan, tina kecap seni atawa kasenian ogé geus kataluk yén seni bangréng atawa kasenian bangréng téh miboga fungsi hiburan. Ku ayana kasenian bangréng anu ditanggap dina acara hajatan boh ngawinkeun atawa nyunatan miboga maksud keur ngahibur sohibul bét jeung para tamu uleman anu hadir. Ayana haleuang lagu, gerak igel, jeung sora

tina pakakas bangréng jadi sarana keur ngahibur masarakat, sangkan masarakat kabeh bisa ngarasakeun kabungah nu keur boga hajat.

2) Fungsi Dakwah

Geus disinggung saméméhna, tina asal-muasal kasenian bangréng, tina ayana débaan nu di haleuangkeun, yén kasenian bangréng téh mangrupa salasahiji média dakwah di jaman harita, sangkan teu bosen, teu monoton, ku kamotékaran kolot baheula, ngadumaniskeun kasenian terebang jeung ronggeng jadi sarana keur nyebarkeun agama Islam. Ku ayana débaan, solawat dina kasenian bangréng mangrupa salasahiji ciri yén kasenian bangréng téh kasenian nu difungsikeun keur sarana dakwah nyebarkeun agama Islam di jaman harita, jeung keur pangéling di jaman kiwari.

3) Fungsi Atikan

Fungsi atikan tina kasenian bangréng teu nyampak sacara langsung, tapi kudu diguar leuwih jero. Sakumaha geus dipedar saméméhna dina ajén étnopédagogi, yén dina kasenian bangréng téh diwangun ku raupa-rupa ajén kahirupan di antarana ajén atikan nu di bungkus ku tri-silas, gapura panca waluya, catur jati diri insan jeung moral kamanusaan.

4) Fungsi Ékonomi

Salian ti fungsi hiburan, dakwah, jeung atikan, kasenian bangréng oge mér'e fungsi sacara ékonomi. Najan teu rutin, najan teu gedé, pamaén bangréng meunang kahirupan tina jasa maénkeun sagala kaparigelanna, boh nayagana, boh ronggengna. Dina mangsa-mangsa nu tangtu, grup kasenian bangréng bisa meunangkeun tambahan pangalana tina kasenian bangréng. Unggal nayaga jeung ronggeng pasti meunang honor sanggeus manggung, salian ti honor aya ogé babagian tina duit saweran ti nu milu ngigel atawa nu kaul lagu. Salian ti éta, ku ayana panggungan kasenian bangréng tangtuna ngundang nu daragang keur milu jarualan dinu aya pintonan bangréng. Hal ieu nandakeun yén kasenian bangréng téh miboga fungsi ékonomi oge keur masarakatna.

5) Fungsi Éstétis

Bangréng salaku salasahiji kasenian anu mangrupa kombinasi tina sora, gerak, jeung wirahma, hal ieu mangrupa hiji kaéndahan anu bisa dipiknikmat ku

pamiarsana, kasenian bangréng nu mangrupa media hiburan jeung dakwah tangtuna miboga fungsi éstétis atawa kaéndahan sorangan, boh tina sora, gerak, jeung wirahmana. Jelema anu faham kana seni tangtuna bisa ngarasakeun kaéndahan tina kasenian bangréng.

6) Fungsi Idéntitas Kelompok

Salaku salasahiji fungsi sosial, kasenian bangréng tangtuna miboga fungsi salaku idéntitas hiji kelompok. Hal ieu bisa dicirikeun tina pakakas, istilah, jeung kawih anu dikaulkeun dina kasenian bangréng. Solawat atawa débaan mangrupa ciri hiji idéntitas saurang muslim, kitu ogé kawih nu di haleuangkeun kayaning kembang kawung jeung sajabana nu mangrupa ciri idéntitas masarakat Sunda.

4.2 Pedaran

Pintonan kasenian bangréng miboga unsur réligiusitas nu pakait jeung kayakinan manusa. Hal ieu nu ngalantarankeun kawangunna *mytheme* dina kasenian bangréng. Dina strukturalisme Lévi, mitos ditilik salaku sistim tanda. Nurutkeun Lévi sistem tanda mangrupa *représentasi* struktur luar nu baris ngagambarkeun struktur jero atawa *humand mind*. Ku kituna unit-unit dina kasenian bangréng geus tumerap dina kahirupan budaya masarakat nu mintonkeun kasenian bangréng, pondokna unit-unit dina kasenian bangréng ieu mangrupa wujud leutik nu ngawangun *human mind* masarakat. Unit-unit dina kasenian bangréng ieu dipakuat-kaitkeun sangkan meunangkeun hiji ma'na tina mitos éta.

Unit-unit mite nyaéta frase atawa kalimah nu bungkeuleukanana aya dina kontéks, méré hubungan penting antar aspék, kajadian, jeung tokoh dina téks. Unit ieu nu disebut *mytheme*. *Mytheme* mangrupa unit pangleutikna tina carita ogé mangrupa tali panghubung mistis. *Mytheme* ogé bisa disebut simbol sabab miboga ma'na référénsial, sagédéngeun ti éta ogé *mytheme* ogé salaku tanda nu boga niléi dina kontéks-kontéks nu husus. *Mytheme* di dieu miboga pungsi pikeun ngadéskripsikeun pangalaman, sipat-sipat, kasang tukang kahirupan, hubungan sosial, jeung hal-hal lianna nu pakait jeung prosés analisis. Kajaba ti éta ogé balik deui yén bangréng geus jadi hiji kabutuhan nu kudu aya dina kahirupan masarakat lantaran pakait jeung kayakinan.

Anapon *mytheme* dina kasenian bangréng di antarana nyaéta disusun dumasar kana unit-unit kasenian bangréng nu geus kapaluruh, anu saméméhna geus didadarkeun. Ieu di handap mangrupa *mytheme* nu dipedarkeun dumasar kana unit-unit nu geus kapaluruh. *Mytheme* dina kasenian bangréng nyaéta ayana dikotomis antara ritual nu masih kénéh dipaké jeung tujuan tina kasenian bangréng nyéta pikeun nerapkeun pupujian ka Kanjeng Nabi. Ku kituna, tina ranggeuyan *mytheme* ieu ngahasilkeun pedaran:

Kasenian Bangréng, mangrupa ébréhan tina kahirupan masarakat Sunda anu patali jeung sumebarna agama Islam di tatar Sunda. Sedeng dina prakna kasenian bangréng nerapkeun ritual-ritual anu salah sahijina nyaéta nyayagikeun sasajén. Kajaba ti éta pintonan masarakat di Cilawu anu ngagunakeun alat kasenian terebang ieu dina éta pintonan aya jalma anu ngamat mahluk ghoib anu diasupkeun kanu nonton balukarna aya nu karasukan mahluk dina unggal pintonanana.

Dina pintonan kasenian bangréng antara ritual jeung salah sahiji pungsi kasenian bangréng nyaéta pikeun nyebarkeun agama Islam di tatar Sunda ngahasilkeun dikotomis sacara pama'naan. Dikotomis ieu jadi hiji polah biner nu mana aya dua hal penting nu teu bisa diléwatkeun dina ieu panalungtikan. Biner didieu mangrupa hiji sitem nu ngabagi hiji hal jadi dua katégori nu silih pakait. Dina struktur biner, sagala hal nu aya dina hiji katégori boga pakaitna jeung katégori lianna. Jadi dua katégori ieu téh ngawangun struktur nu bisa dipahaman ma'nana.

Antara ritual jeung anggeman dina hal ieu anggeman téh agama Islam mangrupa dua katégori nu béda. Ieu hal lantaran ritual mangrupa hal mistis sedeng hal éta patukangtonggong jeung anggeman Islam. Sagédénggeun éta tiori mistis nu ilaharna disebut mistisisme nyoko kana doktrin kapercayaan yén manusa bisa ngahontal rasa batinia jeung Gustina ngaliwatan kontémplasi atawa ritual nu teu ngaliwatan médiasi akali. Dina kasenian bangréng dua hal ieu dipakuat-kaitkeun lantaranm dua hal ieu raket patalina jeung kayakinan ogé *human mind*. Dua katégori ieu tuluy lumangsung tumerap dina kahirupan sapopoé, ngawangun struktur kabudayaan masarakat. Dumasar kana épisode-épisode nu geus dipedar dina kasenian bangréng, ngawangun struktur saperti dina gambar 4.13.

Gambar 4.13 Struktur Kasenian Bangréng

Gambar di luhur némbongkeun struktur kasenian bangréng anu mangrupa hasil tina *human mind*. Dina hal ieu *human mind* ngawengku kana ritual tradisi nu museur kana mistisisme, laju hal éta pakait jeung kapercayaan salaku ujud tina mistisisme éta sorangan, anu akhirna mangaruhan kana kahirupan masarakat tuluy ngabudaya ngaliwatan kasenian bangréng. Kapercayaan kana mitos atawa tradisi bakal mangaruhan polah pikir masarakat dina kahirupan sosial, kitu deui sikep masarakat nyanghareupan kamekaran zaman. Ku kituna dumasar hasil wawancara yén kasenian bangréng kiwari lain sakur dipintonkeun dina acara-acara kaagamaan hungkul, tapi ogé ngajanggélék jadi pintonan hiburan. Ngajanggélékna pintonan bangréng jadi pintonan hiburan mangrupa ujud tina éksprési masarakat dina nyanghareupan kamekaran zaman. Anapon disagédéngeun éta, tetep mertahankeun mistisisme atawa tradisina. Kasenian bangréng ngadéskripsikeun kahirupan masarakat nu masih kénéh percaya kana naon nu diajarkeun ku karuhunna.

Dina kasenian bangréng nyangkaruk rupaning ma'na anu di jerona ngandung konsép. Hiji kasenian nu sumebar di masarakat mangrupa hiji bagéan tina kabudayaan nu miboga ajén-inajén sorangan. Dina ieu panalungtikan ma'na nu dibeunangkeun dina kasenian bangréng sabada episode jeung unit-unitna kaguar, nyaéta ma'na réligiusitas. Réligiusitas dina kasenian bangréng geus kacida nyampakna. Ieu hal lantaran balik deui kana tujuan awal kasenian bangréng éta sorangan yén bangréng mangrupa hiji kasenian nu dijieun alatan tujuan nyebarkeun agama islam. Sagédéngeun ti éta ogé dina prakna kasenian bangréng ilahar dipintonkeun dina acara-acara gedé kaagamaan. Lian ti kitu, manusa salaku makhluk réligius boga watesan-watesan sorangan, ku kituna manusa ngalakonan

ritual-ritual nu ngarojong batiniah dirina sangkan ngahontal kadeukeutan jeung Nu Maha. Lantaran kitu, dina kasenian bangréng masih ngajalankeun tradisi ritual anu mana hal ieu pakait jeung mistisisme. Dina struktural pamarekan Lévi Strauss, mitos ngulibekan kasenian bangréng. Mitos dina kasenian bangréng ieu ngajanggélék jadi hiji hal nu tuluy dilakonan ku masarakat, laju nerap jadi hiji kayakinan téa.

Dina kasenian bangréng kapanggih ayana ajén étnopédagogi, utamana mah nembrak dina runtuyan acara. Laju panalungtik ngadéskripsikeun étnopédagogi nu aya dina kasenian bangréng kalayan bahasan tiap unsurna. Hasil analisis dipunjulkeun ngaliwatan tabél anu dipisah-pisah dumasar kana unsur étnopédagogi kasundaan. Hartina pedaran nu dipunjulkeun nyaéta unsur étnopédagogi kasundaan dina runtuyan kasenian bangréng. Anapon data nu unsur étnopédagogi kasundaan nu kapanggih dina kasenian bangréng nyaéta di antarana tri-silas, catur jati diri, gapura panca waluya, jeung ajén moral.

Dina tri-silas unsur nu kapanggih nyaéta silih asah dina bagéan tatalu, laju silih asih dina bagéan ngalungkeun karémbong, tur silih asuh dina bagéan ronggég. Tri-Silas nu ngawengku silih asih nyaéta sikep nu nunjulkeun rasa asih nu wening. Silih asih museur kana kualitas *intrinsik* nu aya dina batin manusa. Silih asah mangrupa sikep manusa nu silih punjulkeun élmu pangaweruh. Silih asuh miboga siloka ngaping ngaraksa, ngariksa antara individu jeung individu lianna pikeun ngahontal tujuan pribadi ogé kelompok masarakat di hiji bangsa. Katilu unsur ieu nembrak dina kasenian bangréng dumasar kana pama'naan nu kapanggih ku panalungtik. Sabada manggihan unsur tri-silas anu sacara teu langsung jadi pananda ayana unsur catur jati diri insan. Hal ieu lantaran tri-silas mangrupa ketak mimiti nu baris ngabuka unsur catur jati diri insan, ogé kapanggih dina kasenian bangréng.

Dina kasenian bangréng, unsur catur jati diri insan nembrak dina runtuyan anu di antarana nyaéta ijab kobul, tatalu, débaan, laju ronggég. Ijab kobul dina kasenian bangréng dumasar kana pama'naan nu kapanggih ngandung unsur jembar budayana. Tatalu dina runtuyan kasenian bangréng mangrupa pananda ayana manusa anu luhung élmana. Kitu deui jeung débaan jadi hiji runtuyan anu nguatkeun ayana kayakinan nu dianggem ku kelompok masarakat, ku kituna

débaan ieu kapaluruh ngandung unsur pengkuh agamana. Ari bagéan ronggeng kapaluruh ayana unsur rancagé gawéna, orientasi étnopédagogi Kasundaan museur kana Catur Jati Diri Insan. Ngawengku pengkuh agamana, mangrupa kualitas manusa atawa kamonésanna sacara religiuitasna. Luhung élmuna (Luhur ku élmu, jembar ku pangabisa, sugih ku pangarti). Jembar budayana, mangrupa gambaran manusa nu mertahankeun karakter budayana, wijaksana, toléran. Rancagé gawéna nyaéta rapékan, rancagé, motékar (Suryalaga dina Sudaryat, 2010, kc, 124). Sabada catur jati diri kasangking, sacara teu langsung makaitkeun kana ketak manusa nu ngahontal hirup anu masagi.

Sacara umum jalma nu masagi miboga weruh nu leuwih nu disangking ngaliwatan pangalamanna. Boh pangalaman lahiriah (intelektual-aksional), boh pangalaman batiniyah (spiritual). Sabab geus nyangking kaparipurnaan (masagi). Manusa nu masagi geus tinangtu nyangking unsur catur jati diri, anu saméméhna miboga rasa *silih* anu dipunjulkeun dina tri-silas. Sabada kitu manusa nu baris ngahontal kaparipurnaan ditandaan ku manusa anu boga unsur gapura panca waluya atawa gerbang kasampurnaan manusa.

Dina ieu kasenian bangréng, kaparipurnaan anu baris dicangking ku manusa kapanggih dina runtuyan kasenian bangréng. Ieu hal lantaran pama'naan nu kapaluruh ku panalungtik museur kana unsur gapura panca waluya. Gapura Panca Waluya mangrupa gerbang kawalayaan manusa ngaliwatan atikan jeung pangajaran ngaliwatan karakter Cageur, Bageur, Bener, Pinter, jeung Singer.

Cageur mangrupa kaayaan anu séhat, boh sacara jasmani, boh rohani atawa séhat sacara lahiriah jeung batiniyah. Manusa mangrupa mahkluk nu dianugrahan akal pikeun terus ngasah kamampuhna, hal ieu bisa disangking ngaliwatan diajar. Cageur didieu mangrupa hal penting lantaran saupama kaayaan teu séhat geus tinangtu kondusifitas diajarna bakal kaganggu. Lantaran kitu kaayaan anu cageur perelu disangking ku tiap manusa. Dina kasenian bangréng unsur cageur ieu kapanggih dina bagéan ijab kobul.

Bageur mangrupa karakter nu hadé budi, basajan, laju teu gedé hulu. Manusa nu bageur ditandaan ku paripolahna nu amis budi, jujur, disiplin, laju silih ngajénan ka dirina pribadi katut manusa séjénna. Karakter bageur dina kasenian bangréng kapaluruh nyampak dina bagéan ngalungkeun karémbong. Hal ieu

ka[aluruh lantaran dumasar kana pama'naan anu kapanggih ku panalungtik anu ngarujuk kana karakter cageur. Kajaba ti éta yén dina kasenian bangréng boga ugeran anu mahing hal-hal nu patukangtonggong jeung aturan agama.

Bener mangrupa karakter manusa nu enya-enyana, anapon karakter ieu ditandaan ku polah manusa anu taat kana hukum, laju ngajalankeun kayakinanana sacara bener. Manusa nu bener ogé geus tinangtu bakal ngalakonan paréntah atawa taat ka Gustina, ka rosulna, katut ka pamingpin di nagarana. Dina kasenian bangréng polah bener ieu kapaluruh dina bagéan débaan. Ieu hal lantaran pakait jeung tujuan tina débaan ieu nyaéta pikeun ngémot-ngémot riwayat Nabi Muhammad, anu mana dijerona geus tinangtu ayana paréntah Gusti anu enya-nya nu kudu dilakonan ku manusa, laju manusa micono ka Nabi Muhammad ieu ngaliwatan pupujian nu aya dina bagéan débaan. Lian ti kitu polah bener ieu kapaluruh dina bagéan bubuka, hal ieu lantaran pakait jeung pama'naan nu kapanggih ku panalungtik, anu museur kana polah nu bener yén manusa kiwari kudu boga rasa ngajén ka manusa nu hirup di mangsa saméméhna.

Pinter mangrupa kaayaan manusa anu boga élmu pangaweruh anu luhung, karakter pinter ieu kaasup pananda tina catur jati diri anu museur kana manusa nu luhung élmuna. Karakter pinter ogé pakait jeung tri-silas abgéal silih asah, hartina dina karakter ieu salaku manusa kudu boga ketak pikeun babagi pangaweruhna, lantaran sajatina élmu nyaéta élmu nu diamalkeun. Pakait jeung éta, élmu mangrupa hal nu kudu dibagikeun ka manusa séjénna, hal ieu museur kana informasi nu dipikanyaho anu laju diibarkeun ka manusa nu séjénna anu teu mikanyaho informasi éta. Ku kituna karakter pinter ieu kapanggih dina bagéan tatalu, hal ieu dumasar kana pama'naan tina tatalu éta sorangan anu kapaluruh ku panalungtik.

Singer mangrupa kaayaan manusa anu motékar, anu loba pangabisa. Kaayaan manusa nu motékar tur loba pangabisa mangrupa pananada manusa nu masagi. Dina hal ieu manusa nu boga karakter singer ditandaan ku paripolah rapékan, rancagé, laju motékar. Ku kituna dina kasenian bangréng dumasar kana pama'naan nu kapaluruh, karakter singer kapanggih dina bagéan ronggég jeung hiburan. Dina bagian ronggég geus tinangtu nandakeun manusa nu rapékan, lantaran seni gerak mikabutuh kaaktifan réspon tubuh penari. Sagédéngun ti éta,

penari boga insting nu kuat dina ngaréspon musik anu divisualkeun kana gerakan, ieu pananda manusa nu rancagé atawa kréatif. Laju penari ogé boga insting improvisasi dina ngajalankeun gerakanna, anu jadi pananda manusa nu motékar dina nyipta seni gerakna. Kitu deui dina bagéan hiburan, anu mana hal ieu pamiarsa anu lain penari boga karakter motékar lantaran bisa nyaluyukeun gerakan jeung musik.

Eta lima karakter téh mangrupa tihang anu nandakeun kaayaan manusa nu paripurna. Di sagédéngeun ti éta, manusa nu paripurna geus tinangtu miboga karakter nu ajeg tur satia. Hal ieu kabuktian tina kasenian bangréng éta sorangan anu geus ngaliwatan loba période ti mimiti kasenian gembyung, nepi ka ayeuna jadi kasenian bangréng anu bisa ngigelan jaman.

Sabada manusa nyangking lima gapura kaparipurnaanna, geus tinangtu jadi manusa nu masagi. Pananda manusa nu masagi ieu tangtu nyiptakeun manusa nu boga moral. Anapon moral dina étnopédagogi kasundaan museur kana moral manusa ka Gustina, moral manusa ka pribadi, moral manusa ka papada, moral manusa ka alam, moral manusa kana waktu, moral manusa nu ngahontal kasugemaan lahir jeung batin.

Moral manusa ka Gusti nyaéta ditandaan ku manusa nu paripolahna tuhu kana ajaran agamana. Ajén moral ieu ogé nyoko kana catur jati diri bagéan pengkuh agamana. Dina kasenian bangréng, ajén moral manusa ka Gusti kapanggih dina bagéan débaan. Laju moral manusa ka pribadi mangrupa sikep atawa polah manusa nu pakait jeung diri pribadina salaku individu. Moral manusa ka diri pribadi ditandaan ku kualitas mikir, kualitas sumber daya manusa, katut kualitas sumber daya insani. Anapon moral manusa ka diri pribadina kagambar ngaliwatan sikep nu sopan, basajan, jujur, bisa ngajénan manusa séjén, bisa wiwaha yudha na raga. Moral manusa ka diri pribadina dumasar pama'naan nu kapanggih dina kasenian bangréng, kapaluruh dina bagéan ronggég. Ieu hal lantaran bagéan ieu ditilik ngagambarkeun manusa nu bisa nahan hawa napsu, bisa nyaho mana nu bener jeung goréng, lantaran dina kasenian bangréng aya ugeran nu matok paripolah ronggég jeung pamiarsa nu milu nari.

Dina runtuyan kasenian bangréng, aya prosési ngalungkeun karémbong pikeun penari. Ma'nana nu kapanggih nyaéta penari disinugrahan pancén

ditangtayungan ku aturan nu tangtu. Ieu aturan téh mangrupa hiji sikep kapadulian manusa ka manusa séjénna. Ieu hal lantaran ugeran ieu mahing ayana gerakan érotis dina bagéan ronggéng, geus tinangtu ieu jadi hiji kapadulian rombongan bangréng éta sorangan pikeun nangtayungan hak penari salaku wanoja, leuwihna salaku manusa. Ku kituna, prosési Ngalungkeun Karémbong nyoko kana ajén moral manusa ka manusa lianna. Ajén moral manusa ka manusa liana mangrupa sikep manusa nu patalina jeung hakékatna salaku mahluk sosial, manusa salaku individu dipiahrep bisa ngawangun hubungan anu harmonis. Hubungan anu harmonis téh ditandaan ku cara silih ajénan dina kalungguhan masing-masing dina kontéks kasenian bangréng ku ayana aturan nu nangtayungan minangka hiji bukti yén ayana polah anu nguntungkeun penari salaku wanoja tur salaku manusa. Ku lantaran kitu, bakal kawangun hubungan nu harmonis antar individu manusa. Sabada manusa nyangking ajén moral ka manusa lianna, tinangtu komunikasi geus kajalin, anu bakal numuwuhkeun hiji kabudayaan, ka dituna bakal ngawangun kasadaran kana lingkungan sabudeureun. Lantaran aktivitas sosial manusa moal bisa dipisahkeun kana kasadaran kawilayahan dirina. Ku kituna, manusa kudu nyangking ajén moral ka alam.

Ajén moral manusa ka alam mangrupa sikep atawa polah manusa nu patalina jeung kasadaran poténsi ékologis atawa ékosistem. Laju moral manusa ka alam ogé ditandaan ku kasadaran individu manusa kana kaayaan géopolitis atawa kawilayahan. Sikep ieu geus tinangtu bakal pakait jeung tugas manusa nu bisa ngariksa alam. Dina kasenian bangréng kasadaran kawilayahan ieu kawangun ngaliwatan runtuyan kasenian bangréng anu nyoko kana bagéan ijab kobul jeung bubuka. Hal ieu lantaran dina dua prosés éta rombongan kasenian bangréng ngalibatkeun luluhurna. Anapon pakaitna jeung kasadaran kawilayahan nyaéta kasadaran géopolitis atawa kasadaran kawilayahan/ kadaéran ieu bisa tumuwuh ngaliwatan hubungan antara manusa jaman kiwari jeung manusa jaman baheula dina hal ieu nyaéta luluhur. Manusa nu sadar yén anjeunna boga luluhur, geus tinangtu boga anggeman pikeun ngajaga wilayah sabudeureunna, hal ieu anu dimaksud kana kasadaran géopolitis. Sélér nu kuat nyaéta sélér nu bisa mertahankeun warisan luluhurna, lantaran sélér ieu bakal boga sistem filterasi asupna budaya deungeun anu laun-laun bakal ngabukbak papagon nu geus aya.

Ku kituna bagéan ijab kobul jeung bubuka mangrupa bukti sikep manusa nu boga kasadaran téritorialna. Manus anu boga kasadaran géopolitis bakal mikanyaho kumaha carana ngamngpaatkeun waktu. Ieu hal lantaran wilayah sabudeureunna téh lir diibaratkeun salaku imah anu kudu tuluy dieusi ku hal-hal anu mangpaat. Ku kituna ajén moral manusa ka alam, sacara teu langsung bakal numuwuhkeun moral manusa kana waktu.

Ajén moral manusa kana waktu mangrupa sikep manusa anu sadar kana tata cara ngamangpaatkeun waktu. Dina kasenian bangréng, moral manusa kana waktu leuwih nyoko kana bagéan tatalu. Hal ieu lantaran pama'naan tina tatalu éta sorangan anu makaitkeun kana panggeuing. Dina hal ieu tatalu mangrupa informasi pananda yén kasenian bangréng bakal lumangsung. Ku kituna tatalu mangrupa patanda yén waktu bakal tuluy lumangsung. Laju sagédéngéun ti éta, ogé makna tina tatalu téh nyaéta panggeuing pikeun manusa nu kumalayang di alam ramé sangkan sadar yén saenyana waktu kudu dimangpaatkeun sahadé-hadéna. Sanggeus manusa nyumponan ajén moral ka Gusti, moral manusa ka pribadi, moral manusa ka manusa lianna, moral manusa ka alam, laju moral manusa kana waktu, geus tinangtu kahirupan nu dijalanan ku inyana bakal sugema, ku kituna manusa perelu miboga ajén moral dina ngahontal kasugemaan lahir jeung batin salaku pananda kawangunna manusa nu masagi.

Ajen moral manusa dina ngahontal kasugemaan lahir jeung batin mangrupa sikep atawa polah manusa dina raraga nyumponan pangabutuh lahir jeung batinna. Hal ieu ditandaan ku kasadaran kana étika jeung éstétika. Dina kasenian bangréng utamana dina runtuyanna aya bagéan hiburan. Dina bagéan hiburan ieu pamiarsa nu nyaksian kasenian bangréng bisa ilu biung pikeun ngigel. Sacara teu langsung tina ngaran hiburan ieu ogé geus jadi cicirén tina manusa nu nyumponan lahiriah jeung batinihna. Sagédéngéun ti éta, pamiarsa nu milu ngigel geus tinangtu boga insting dina hal éstétita seni gerak. Ku kituna dina kasenian bangréng bagéan hiburan ieu nandakeun manusa nu geus nyumponan kasugemaan lahiriah jeung batinihna.

Sabada medar perkara struktur, semiotik, jeung ajén étnopédagogi tina kasenian bangréng, satuluyna dipedar ogé fungsi anu kapanggih dina kasenian bangréng. Sakumaha hasil analisisna nyebutkeun yén kasenian bangréng

ngahasilkeun genep fungsi sosial, nyaéta (1) fungsi hiburan; (2) fungsi dakwah; (3) fungsi atikan (4) fungsi ékonomi; (5) fungsi éstétis; jeung (6) fungsi idéntitas kelompok. Ayana kasenian bangréng mangrupa sarana pikeun nyebarkeun agama Islam di jaman harita, ngaliwatan hiji seni anu ngadumaniskeun antara terebang jeung ronggeng miboga harepan sangkan ieu kasenian teh dipikaresep di jaman harita, ku ayana karesep tuluy ayana kapanasaran kana wirahma solawat anu dihaleuangkeun dina kasenian bangréng, nu antukna ngirut kapanasaran masarakat nu can kenal kana Islam sangkan milu kana agama Islam.

Salian fungsi dakwah atawa keur nyebarkeun agama Islam, ka dieunakeun kasenian bangréng jadi sarana hiburan keur di masarakat, kasenian bangréng sering ditanggap dina acara hajatan sarupaning nyunatan, ngawinkeun, jeung dina kagiatan poé kamerdékaan. Kasenian bangréng kiwari lain saukur sarana dakwah, tapi ogé jadi sarana hiburan keur masarakat, hususna dina ngabagi kabagjaan, jelema nu keur boga hajat tangtuna keur boga kabagjaan kasenangan, tah palebah dinya manéhna hayang batur ogé ngarasakeun kabagjaan nu keur dirasakeun ku manéhna, salasihijina ku cara nanggap kasenian bangréng.

Kasenian bangréng nu mangrupa warisan ti karuhun, tangtuna miboga amanat keur anak incuna, amanat ieu mangrupa ajén-inajén nu diwariskeun ka generasi kahareupna. Sakumaha dipedar dina struktur, semiotik, jeung ajén étnopédagogi, kasenian bangréng beunghar ku ajén-inajén kahirupan, salasihijina ajén moral kamanusaan nu mana dina hirup kumbuh manusa urang kudu silih hargaan, dina kasenian bangréng sorangan dicontokeun ku ayana ronggeng, najan ronggeng identik jeung hal anu negatif tapi dina kasenian bangréng urang kudu bisa nghargaan ka éta ronggeng, ku cara teu sagawayah urang bisa tual-toél ka éta ronggeng. Salian ti éta, aya ogé solawat atawa débaan anu dihaleuangkeun dina bangréng, hal ieu sacara teu langsung ngajak urang ingét ka Pangéran jeung ka kanjeng Nabi Muhammad Saw.

Satuluyna ayana fungsi ékonomi, najan teu gedé, najan teu rutin, kasenian bangréng ogé méré sumbangsih keur ningkatkeun taraf ékonomi ka para nayaga jeung ronggeng anu ditanggap. Tangtuna para nayaga jeung ronggeng mangrupa masarakat anu pakasaban sapopoéna lain kana bangréng, para nayaga jeung ronggeng miboga pakasaban séjén salian manggung dina kasenian bangréng,

kasenian bangréng mah saukur sarana pikeun nyalurkeun karesep, salian keur nyalurkeun karesep jeung ngarawat budaya, ogé aya nilai plus sacara matéri. Najan teu gedé jeung teu rutin, tapi bisa nambahan beubeunangan keur ngeusian pabéasan.

Nu pandeuri aya fungsi éstétis jeung fungsi idéntitas, éstétis, patalina jeung kaéndahan, kaéndahan tina hiji kasenian bangréng nyampak dina sora, wirahma jeung gerak, salian ti fungsi hiburan, kasenian bangréng ogé miboga nilai kaéndahan, nu mana kaéndahan ieu bisa méré warna pikeun kahirupan di masarakat. Ayana igelan ronggég, wirahma solawat, kaul-kaul Sunda ieu jadi salasahiji bukti ayana kaéndahan atawa fungsi éstétis tina kasenian bangréng. Salian ti éta, sora, wirahma lagu jeung solawat, sarta igelan ronggég ogé jadi ciri hiji komunitas, sakumaha solawat ieu mangrupa ciri keur komunitas muslim, ronggég, kawih-kawih nu dihaleuangkeun ogé jadi ciri keur komunitas kasenian Sunda. Kasenian Sunda nu mangrupa bagian tina hiji kelompok masarakat Sunda jadi bukti yén kasenian bangréng téh miboga fungsi lian salian fungsi hiburan, dakwah, atikan, ékonomi, éstétis nya éta fungsi idéntitas budaya tina hiji masarakat nya éta Sunda.